

שמרנות דתית מול אתגרי הרשת הדיגיטלית: הקהילה ההוטרת הנוצרית והדמיון לחרדים

מחברי המאמר

יוסי כץ
המחלקה לגאוגרפיה, אוניברסיטת בר אילן

נוצר ב-1/5/2015 | עודכן לאחרונה ב-1/8/2015

קהילת ההוטרים בצפון אמריקה
יוסי כץ

הקדמה

חברות דתיות שמרניות בעולם המערבי מטבען שהן עשות כל מאמץ למנוע את היחשפות חבריהן לתרבות הסובבת. התרבות המערבית היא תרבות ליברלית המקדשת את החופש להיחשף לכל מידע, הן בשם עקרון זכות הכול לדעת הכול והן כחלק מהותי מהקפיטליזם, הנעת גלגלי הצמיחה, עידוד הצריכה ומקסום הרווחים. המידע ושיווקו הם הכוחות המרכזיים ביותר בקידום תרבות הצריכה.

המידע בתרבות המערבית כולל פריטים שבמהותם סותרים את ערכי האדם הדתי-

שמרני, פוגעים ברגשותיו, בתרבותו, באישיות חינכו, במסגרות חייו ובסיכויי שרידותו של הפרט כדתי-שמרני ואף בסיכויי השרידות של הקהילה כולה. כיוון שכך, מצווה הפרט שלא להיחשף אליהם. נראה כי מידע מתירני בכלל ותוכן פורנוגרפי בפרט הם הבעייתיים ביותר. אלא שלא רק אלה מסכנים את הפרט ואת החברה הדתית-השמרנית. כל מידע שיש בו כדי לאתגר את עקרונות האמונה הדתית של חברה דתית-שמרנית מסוימת – כמו מידע על פרקטיקות דתיות מתחחות וסותרות – ראוי הוא שהמאמץ לא ייחשף אליו שמא תיפגע אמונתו והוא "יחזור בשאלה". כך גם כל מידע המנגד לערכי דתו, ראוי שייחסם. בכלל, התפיסה הדתית-שמרנית תטיף לעיסוק בענייני חס שבמהות הדת – בוודאי בזמן הפנוי – ואילו כל עיסוק אחר שאינו לצורך קיומי, כמו בילויים או היחשפות למידע כללי רק לשם סיפוק הסקרנות והעניין, הוא בעייתי. הוא ייחשב הן ל"ביטול זמן" והן לראשיתו של מדרון תלול שעלול להוביל להיחשפות למידע בעל תוכן המנגד לעקרונות הדתיים כמפורט לעיל. דומה כי מעל הכול, המידע על התרבות המערבית היכולה לשמש חלופה לאורח החיים הדתי-שמרני הנוקשה יש בו כדי לסכן את שרידותה של החברה הדתית-שמרנית.

היחשפות לתרבות המערבית יכולה להתרחש בשורה של דרכים. דומה שהעיקריות שבהן הן: אינטראקציה פיזית קבועה עם העולם שמחוץ לחברה הדתית-שמרנית; סמיכות מרחבית למוקדי התרבות המערבית; תקשורת כתובה ואלקטרונית (רדיו וטלוויזיה), טלפוניה קונבנציונלית (טלפון נייד וטלפון נייד מהדור הראשון), מחשבים (בתור מאחסני תכנות ותקליטורים), אינטרנט וטלפון חכם (smartphone). למעט שלוש הדרכים האחרונות, המידע הנחשף על העולם שמחוץ לחברה הדתית-שמרנית הוא חלקי ומחייב אינטראקציה פיזית עם העולם החיצוני. שלושת האחרונים, ובמיוחד השניים האחרונים, מאפשרים כיום בנקל ובנוחות מרבית לקבל כל מידע על העולם שמחוץ לחברה הדתית-שמרנית ללא כל צורך לצאת ממנה פיזית. אלו הם כלים שאין שני להם בחזית טכנולוגית הפצת המידע על העולם כולו כמעט באין-סוף תחומים. גישות לכלים אלו עוקפת בנקל כל מכשול המוטל על אינטראקציה ועל היחשפות לעולם שמחוץ לחברות הדתיות-שמרניות בדמות היבדלות מרחבית והגבלות על גישות לטלפונים ניידים, עיתונות כתובה, רדיו וטלוויזיה. למעשה אפשר היום להסתפק בטלפון החכם ולהיחשף לכל מידע על העולם החיצוני.

למנכח הדברים הללו היה אפשר לצפות שהחברות הדתיות-השמרניות על הנהגותיהן וחבריהן יעמדו איתן כנגד איום האינטרנט והטלפונים הניידים המתקדמים ולא יאפשרו את חדירתם לתוכן. ברם, כפי שנמצא במחקרם החלוצי של קרין ברזילי-נהון וגד ברזילי, בפועל לא כך הם פני הדברים. כך נחשפות כיום גם החברות הדתיות-שמרניות לאינטרנט ולטלפון החכם על כל השלכות שבדבר.¹

מאמר זה מבקש לבחון את תהליך חדירתם של האינטרנט ושל הטלפון הנייד המתקדם לקהילה הנוצרית הוטרת שבצפון אמריקה. מדובר בקהילה אנאבפטיסטית שמרנית ושיתופית שראשיתה במאה ה-16, והיא מונה כיום כ-45,000 איש המתגוררים בכ-500 קומנות בקנדה ובארצות הברית. המאמר יבחן את ההתמודדות של מנהיגי הקהילה עם אתגר חדירת האינטרנט והטלפון המתקדם ויטען כי בדומה לזרם המרכזי בקהילה החרדית (והדתית) היהודית, לא הצליחו מנהיגי הקהילה הנוצרית לחסום את פריצת חזית טכנולוגית המידע לתוך הקהילה. במאמר נצביע על קווי דמיון בין פריצת חומות הקהילה הנוצרית על ידי האינטרנט והטלפון הנייד המתקדם לתהליך דומה שעבר ועבר על הקהילה החרדית (והדתית) היהודית.

הקהילה הנוצרית מתאפיינת באדיקות דתית ושמרנות, מתוך קיומן של תת-קבוצות מבחינת רמת האדיקות והשמרנות; בהיבדלות גיאוגרפית וחברתית מהעולם החיצוני הסובב אך קיום אינטראקציה מסוימת עמו; בשמירה על קוד לבוש; בשימוש והסתייעות בטכנולוגיות המודרניות ביותר (בניגוד לקהילת האמיש, הדוחה מכול וכול שימוש בטכנולוגיה המודרנית); ובקבלת אוטוריטה בדמות הנהגה רוחנית הקובעת מה אסור ומה מותר,

אף שהציות להנחיותיה איננו טוטלי. אי-הציות אינו מלווה בסנקציות של ממש.

המאמר מתבסס על מקורות מגוונים שאספתי במהלך מחקר ארוך שנים שאני מנהל מאמצע שנות ה-90 על קהילה זו, שענייני הדת וההיסטוריה החברתית וההתיישבותית שלה מראשיתה במאה ה-16 ועד היום. המקורות כוללים בין היתר ראיונות רבים שערכנו עם חברים וחברות בשורה אחת של קומונות וחומר ארכיוני שקיבלתי מראשי הקומונות. חלקים נרחבים מתוצאותיו של המחקר שערכנו על הדת וההיסטוריה החברתית וההתיישבותית של ההוטרם ראו אור בספרים ובמאמרים שפרסמנו.²

מאחר שההוטרם מבדלים עצמם מהעולם החיצוני, לא מקובל אצלם לאפשר למי שאינם הוטרם לשהות בקומונות זמן ממושך. למרות זאת, לאשתי ולי התאפשר הדבר בזכות ידידות עמוקה שהתפתחה מאז אמצע שנות ה-90 של המאה הקודמת ביני לבין חברים בשורה של קומונות. בזכות ידידות זו התארחנו פעמים רבות בקומונות ההוטריות – בכל פעם לפרק זמן של שבועות אחדים. הביקור האחרון התקיים בקיץ 2014. כמו כן שלושה מנהיגי קומונות (מיניסטרים) וחברים מן השורה בכמה מהקומונות התארחו אצלם בישראל. אנו מנהלים שיחות טלפון קבועות עם חברים בקומונות ושומרים ככל האפשר על קשר באמצעות הדואר האלקטרוני. במהלך ביקורים בקומונות ניתן לם חופש פעולה מלא, יכולת לראיין חברות וחברים ולהשתתף באופן פעיל בסדר היום בקומונה. כאמור, קיבלנו גם חומר ארכיוני מראשי הקומונות ובכלל זה את קובצי התקנות שהתפרסמו על ידי ענף השמידליטי – אחד משלושת ענפי הקהילה ההוטרית – בעקבות הכנסים השנתיים של ראשי הענף שהתקיימו מאז הגעתם לצפון אמריקה בשנות ה-70 של המאה ה-19 ועד היום.

בהקשר של הקהילה החרדית התפרסמו בעשור האחרון מספר עבודות חשובות על אודות מקומם של האינטרנט והטלפון החכם בחברה זו, ובהן עבודתם המשותפת של קרין ברזילי-נהון וגד ברזילי: "טכנולוגיה מתורבתת – אינטרנט ופונדמנטליזם דתי"³ ועבודתם של אורי פז, עוז אלמוג ותמר אלמוג, "גלישה באינטרנט בחברה החרדית".⁴ בהשוואה בין הקהילות הסתייענו בעבודות אלה ובמקורות אחרים.⁵

המאמר נחלק לחמישה חלקים. הראשון עוסק בסקירת רקע על הקהילה ההוטרית בצפון אמריקה; השני – ברקע התיאולוגי להיבדלות ההוטרם מהעולם הסובב ובפרצות הקיימות בחומת ההסתגרות; השלישי – בחדירת המחשוב לקומונות; הרביעי – בחדירת הדואר האלקטרוני והאינטרנט לקומונות וההתרחבות המואצת בשימוש בהם שם; החמישי – בתהליך המעבר משימוש מוגבל בטלפון הנייד לשימוש נרחב בטלפון החכם; והשישי מצביע על קווי דמיון בין המקרה ההוטרית למקרה חדירת האינטרנט והטלפון החכם לחברה החרדית (והדתית) היהודית.

הקהילה ההוטרית בצפון אמריקה: רקע

קהילת ההוטרם בצפון אמריקה
יוסי כץ

הקהילה ההוטרית (Hutterian Brethren) היא קהילה דתית נוצרית-אנאבפטיסטית אדוקה שראשיתה במחצית הראשונה של המאה ה-16 במורביה שבמזרח צ'כיה. ייחודה של הקהילה בפרקטיקה דתית-נוצרית אנאבפטיסטית, בבידודה מהעולם הסובב ובחיי שוויון ושיתוף מלאים הנהוגים ביישוביה. אלה גם אלה טבעים עמוק בתיאולוגיה ההוטרית, כפי שיתואר בהמשך.⁶ כיום, לאחר ההפרטות שעברו חלק נכבד מהקיבוצים בישראל, הקהילה ההוטרית היא הקהילה הגדולה ביותר בעולם המערבי שחברתה וכלכלתה מבוססות על שיתוף מלא, העדר נכסים פרטיים ושוויון כלכלי גמור בין חבריה.

לאחר כ-250 שנות נדודים ורדיפות, שהיו מנת חלקם ברחבי מרכז אירופה ומזרחה, נטשו ההוטרם את העולם הישן והיגרו בשנות ה-70 של המאה ה-19 לארצות הברית, ושם הקימו מספר קומונות. במלחמת העולם הראשונה סירבו ההוטרם, בשל זהותם הגרמנית ומסיבות דתיות-פציפיסטיות, להתייחס לצבא האמריקני או ליטול חלק במאמץ המלחמתי, ובכך הפכו למטרה להתנכלויות מצד האמריקנים. בעקבות זאת

הם החליטו לחסל את הקומונות שלהם בארצות הברית ולעבור לקנדה הסמוכה. לימים חזרו ההוטרם והקימו קומונות גם בארצות הברית.⁷ כיום מונה הקהילה ההוטרית יותר מ-45,000 נפש בכ-500 קומונות נפרדות (גודל כל קומונה בממוצע כ-100-120 נפש). רוב ממוקמות בפרובינציות המערביות של קנדה: מניטובה, ססקצ'וואן ואלברטה. יתכן נמצא במדינות מרכז ארצות הברית ומערבה: דרום דקוטה, צפון דקוטה, מינסוטה, מונטנה ושינגטון. הקהילה כולה מתחלקת לשלושה ענפים (שבטים): ענף השמידליטי, שהוא הגדול ביותר בכנסייה ההוטרית, ענף הדריסולויטי, שהוא קטן יותר, וענף הלרלויטי – הקטן משלושת הענפים. בתחילת שנות ה-90 של המאה הקודמת התפצל ענף השמידליטי לשניים: האחד שמרני והשני ליברלי מאוד (מאמר זה לא יתייחס לפלג הליברלי). ככלל, ענף השמידליטי בהשוואה לשני הענפים האחרים נחשב לפתוח יותר (הענפים האחרים מכנים אותם easy going). ענף הדריסולויטי נחשב למעט שמרני יותר ואילו ענף הלרלויטי נחשב לשמרני ביותר.⁸ ההבדלים במידת הפתיחות או השמרנות באים לידי ביטוי גם בכל הקשור למדיניות המוצהרת ביחס לשימוש במחשב, באינטרנט ובטלפון החכם.

מאז הגעת הקהילה ההוטרית לצפון אמריקה ועד היום מתבססת כלכלת הקומונות ההוטריות על חקלאות לצרכיה עצמית ולשיווק. מקצת הקומונות מענף השמידליטי, על שני פלגיו, פנו בשנים האחרונות גם לתעשייה. בניגוד לאמישי, ההוטרם עושים ככל יכולתם למקסם את הכנסותיהם מהחקלאות ומהתעשייה מתוך התחרות בשוק, ולשם כך הם משתמשים במיכון הרלוונטי המתקדם ביותר בענפי החקלאות והתעשייה שהם מפתחים.

בראש כל קומונה עומד המיניסטר – הסמכות הדתית והכלכלית העליונה של הקומונה. לצד מנהלים את הקומונה הבוס, המופקד על ניהול הקומונה, והפארם-בוס, המופקד על תפעול המשק החקלאי. תפקיד מרכזי נוסף בקומונה הוא המורה לגרמנית. משימתו היא ללמד – שעתים ביום – את ילדי בית הספר על הדת והמסורת ההוטרית, את השפה הגרמנית ואת הניב ההוטר, שהוא השפה המדוברת אצל ההוטרם.

בכל קומונה פועל גם בית הספר האנגלי, המופעל בידי המדינה מתוקף חוק חינוך חובה, ובו לומדים הילדים לימודים כלליים. לעולם לא יצאו הילדים ללימודים מחוץ לקומונה ומשום כך בית הספר האנגלי הוא רב-גילי. בעלי תפקידים מרכזיים נוספים בקומונה הם המשנה למיניסטר והמבשלת הראשית. הנהגת הקומונה כוללת את המיניסטר, משנהו, הבוס, הפארם-בוס ועוד שניים מזקני הקומונה.

בדרך כלל, כאשר מספר תושבי הקומונה עולה על 120 נפש מתחילה הקומונה בתהליך התפצלות והקמת קומונת בת. הקומונות הוותיקות התפצלו כבר מספר פעמים ולהן כבר קומונות-נכדות. עקרון ההתפצלות מקורו בתפיסה שיש להבטיח עבודה ואחריות לכל כוח העבודה בקומונה ולמנוע אבטלה סמויה. כל קומונה אחראית לבניית קומונת הבת וביסוסה ומכאן ההכרח במקסום ההכנסות.

כל קומונה היא יחידה כלכלית וחברתית עצמאית. עם זאת, הקומונות מקיימות ביניהן מערכת ענפה של עזרה הדדית ושיתוף פעולה בתחום הכלכלי, החברתי והדתי. לפחות אחת לשנה מתכנסים המיניסטרים של כל ענף ומתקנים תקנות שנועדו, בין היתר, לשמור על אורח חייהם של חברי הקומונות על מנת שלא תהיה סטייה מהעקרונות הדתיים-השמרניים והמסורת עתיקת הימין של הקהילה הוטרית.

בראש שלוש העדות – כלומר בראש הכנסייה הוטרית – עומדת אישיות מקובלת ומכובדת על ידי שלושת הענפים ותפקידה נושא אופי סמלי-יצוגי. אחת לשנתיים מתקיים מפגש של ראשי כל הענפים ובו נידונות הבעיות המשותפות לשלושת הענפים. בפגישה זו מתקבלות החלטות שתכליתן, בדומה להחלטות המפגשים של כל ראשי ענף וענף, להתמודד עם אתגרי המציאות ולמנוע חריגה מעקרונות הדת והמסורת.

כיום, הקומונות הוטריות אינן גוף מונוליתי, כפי שרבים נוטים לחשוב, ואין לומר עוד עליהן "ראית קומונה אחת – ראית את סלן". יותר מתמיד קיימים היום הבדלים רבים בין הקומונות מבחינה חברתית וכלכלית וגם מבחינת שמירת המצוות הדתיות. ההבדלים קיימים לא רק בין הענפים השונים, אלא גם בין קומונות בתוך כל ענף. שונות זו מגבילה במידה מסוימת את ההכללות שאפשר להגיע אליהן בכל מחקר ומחקר רק לאותן קומונות שבהן נערך המחקר.⁹ כיוון שכך עוסק מאמר זה בזיהוי המגמות בכל הקשור למקומם של האינטרנט והטלפון המתקדם בקהילה כולה, וזאת, כאמור, על בסיס מקורות ארכיוניים, ראיונות וניתוח איכותני.

הרקע התיאולוגי של היבדלות הוטריות ופרצות בחומת ההסתגרות

קהילת הוטריות בצפון אמריקה
יוסי כץ

עיקרון תיאולוגי הוטרי, המכתב מראשית קיומם של היישובים ועד היום את בידודם המרחבי ואת חובתם להתנתק תרבותית מהחברה שאיננה הוטרי, קרי שאר החברה המערבית, מתוך צמצום קשריהם עמה למינימום ההכרחי, הוא עקרון "שני העולמות": העולם האחד, שבו נמצא היישוב הוטר והמשול גם לתיבת נח או לירושלים מוקפת החומה, והעולם השני, האחר, החיצוני, הסובב את היישוב הוטר, הרחוק ממנו. על פי התפיסה הוטרית השזורה היטב בתיאולוגיה האנאבפטיסטית, הוטריות אחראים להקמת מלכות האל החדשה, הנפרדת בהכרח מהסדר העולמי הקיים הנשלט על ידי השטן. לטענתם ההיסטורית של הוטריות, העובדה שהכנסייה הקתולית והפרוטסטנטית כאחד וגם המדינה חדפות את הכנסייה האמיתית, קרי את הכנסייה הוטרית, היא עדות לרוע של הסדר העולמי הקיים. הכנסייה הישנה נכשלה בעיני שני העולמות, ועל כן הכנסייה החדשה (הוטרית) חייבת להיות מיוסדת כאן ועכשיו ולא בחיי הנצח בשמים, במסגרת עולם חדש. עולם חדש זה הוא מלכות האל, הנפרדת מהעולם הסובב – מלכות החושך, השולטת על אלה שאינם רואים את האור. מלכות האל, היא ורק היא, מציינת ציות בלתי מותנה לציויי האלוהים על פי ישו,

שלא כמו מלכות החושך. תפיסת מלכות האל מורה על מערכת חדשה של ערכים, או ליתר דיוק על חידושם של ערכים, כמו אהבה, מחילה, הכנעה עצמית ואיסור לשנא. כל אלה מלמדים על עולם של טוהר הרחב בניגוד לשיפוטיות החילונית הנהגת בעולם החיצוני. אזרחי מלכות האל הם המקבלים עליהם את מנהיגותו של ישו ותורתו, לבם מחובר אל האל ואל ישו וכך הם מקבלים מלמעלה את הכוח לעשות את הטוב ולשנא את הרע. אזרחים אלו מפרדים עצמם מהעולם החיצוני בכונה תחילה כדי לקחת חלק קטן ככל האפשר בעיני העולם החיצוני שבו פועלים כוחות מנגדים למלכות האל, כוחות הרסניים וחילוניים, כוחות האופל והרע.¹⁰

תפיסה תיאולוגית זו הביאה את הוטריות לשמירה קפדנית על שימוש בשפתם לאורך כל הדורות ולתפיסתם שעליהם לבדד עצמם בכל דרך מהעולם החיצוני, העולם החילוני, החוטא והרע. כך, כדי לבדד את הקומונות מהעולם החיצוני החוטא ומהשפעתו השלילית, לעולם יוקמו היישובים הוטריות בריחוק של ממש מהיישובים העירוניים או מהיישובים הכפריים של העולם החיצוני, וכך גם בריחוק מצירי התנועה הראשיים ואפילו המשניים. כדי להגיע לקומונה כלשהי יש לרדת מצירי התחברה הראשיים ולנסוע נסיעה לא קצרה בדרכי עפר בעומק השטח החקלאי. הקומונות גם אינן מסומנות על המפות הרשמיות של הפרובינציות בקנדה ובמדינות בארצות הברית וגם לא על שלטי ההכונה הרשמיים של צדי הדרכים.¹¹ רק בשנים האחרונות מתפרסמות מפות איתור של חלק מהקומונות וכן נקודות ציון עבור ה-GPS במדרכי הטלפונים שמפרסמות הקומונות. הדברים נעזו לסייע לספקים ולכאלה הנמצאים בקשרים כלכליים עם הקומונות וכן לסייע להוטריות עצמם.¹²

כנרמז לעיל, ההתרחקות מהעולם החיצוני הביאה גם לסירובם של הוטריות לשלוח את ילדיהם לבתי הספר הממשלתיים שבסביבה כמתחייב מחוק חינוך חובה בקנדה ובארצות הברית. לולא כן היו הילדים נחשפים לעולם החיצוני ולתוכני לימוד האסורים עליהם וכן היו נחשפים למורים שאינם הוטריות ולחברת ילדים לא הוטרי, ובכלל לעולם החיצוני החוטא שהיבדלות ממנו היא, כאמור לעיל, אחד מיסודות האמונה הוטרית. בית הספר הציבורי נתפס כגורם העלול להוביל לעזיבה עתידית של הקומונה, כמקום לערער האמונה וערער יסודות השוויון בקומונה וכפוטנציאל להרס שלהם מכל הבחינות. הפתרון שהושג ונחשב "רע הכרחי" מבחינת הוטריות קבע כי בית הספר יוקם בתוך כל קומונה ובמימונה, כולל האחזקה

השוטפת, והמורים מהעולם החיצוני יבואו ללמד ב. בית הספר הציבורי מכונה בקומונה "בית הספר האנגלי" (בניגוד ל"בית הספר הגרמני", הממוקם באותו מקום ובו, כזכור, לומדים הילדים שעתיים ביום ממורה בן הקומונה לימודי דת, מורשת ושפה) והמורים בו נקראים "המורים לאנגלית" (בניגוד ל"מורה לגרמנית").¹³

אלא שמערכת היחסים לזרותיה בין הכנסייה הוטרית לבין מערכת החינוך הציבורית היא מורכבת ואינה אחידה בכל הקומונות. "המורה לאנגלית" ו"בית הספר האנגלי" מהווים איום על הקומונה, על דרך חייה ועל סיווי הישרדותה. אלה למעשה היו הראשונים להכניס את העולם החיצוני וערכיו אל תוך הקומונה. זהו המקום שבו האידיאולוגיות של העולם ושל הקומונה מתחרות זו בזו על נאמנותם של הצעירים. זרעי הנטישה העתידה של הצעיר את הקומונה אל העולם שנגלה בפניו בשנות שהותו בבית הספר עלולים להיזרע ב"בית הספר האנגלי". היו אף מקרים שקשר קרוב בין תלמידים למורים הביא לבריחתם של הילדים מהקומונה יחד עם המורים. כך גם היו מקרים שבהם המורים סייעו לצעירים למצוא מקומות עבודה מחוץ לקומונה כחלק מהכנתיהם לנטוש אותה. כדי להתמודד עם אתגרים אלו היה על הוטרים לפעול בדרכים לא פורמליות, שכן בעיקרון אין הם רשאים להתערב לא בבחירת המורים ולא בקביעת תוכנית הלימודים. ואכן מקובל שמורה חדש אשר לא לימד מעולם בקומונות עבר "הכשרה" על ידי המיניסטר בטרם ייכנס לכיתה. הכשרה זו כוללת הסברים בחרים מה אסור ומה מותר למורה לעשות, מה מותר על פי הדת הוטרית ומה לא. כך מובהר למורים שיש תוכני הוראה אסורים (למשל כאלה העומדים בסתירה לדת, כמו אבולוציה או תכנים שיש בהם יסוד ארוטי) ושנאסר עליהם להשתמש באמצעי המחשה אור-קוליים כמו רדיו, רשמקול ומצלמה. מתחים בין הקומונה לבין בית הספר האנגלי נוצרים על רקע מאבקי השליטה על ספרי הלימוד ותוכניהם, והשימוש באמצעי המחשה אור-קוליים ובכללם טלוויזיה להקרנת תוכניות וידאו חינוכיות, מחשבים ואינטרנט, ועל כך נרחיב בהמשך.¹⁴

העולם החיצוני לא חדר מבעד לחומת הקומונות רק דרך בית הספר האנגלי ומוריו. שנים רבות לפני האינטרנט והטלפון המתקדם נבעו סדקים בחומת הקומונות בשל כמה גורמים. ראשית, הוטרים לא יכלו להתנזר מהסביבה העירונית שכן הם שויקו ומשווקים אליה את תוצרתם, צרכו וצורכים ממנה מינון חקלאי מתקדם מאוד וגם מוצרים מסוימים ובהם חלקי חילוף, בדים, חומרי הדברה וכו'. הוטרים גם קשורים אל העיר לצורך קבלת שירותים שונים כגון שירותי רפואה. ככל שהתפתחו דרכי התחבורה באופן שההגעה לערים התאפשרה באמצעות כלי רכב, כך גברה הנגישות לעיר ותכפו הביקורים בה. בביקור בעיר, למשל לצרכים רפואיים, נחשפה בפני הוטרי העיר הצפון-אמריקנית על כל תחלואיה (מנקודת ההשקפה הוטרית). על אחת כמה וכמה שבעת ביקור במסעדה בעיר (בזמן שהותו בה "בתפקיד") נחשף הוטרי לא רק לעיתונים צהובים אלא גם לטלוויזיה ולרדיו, למשחקים אלקטרוניים וכו'. אחזקתם של כל אלה אסורה בתכלית האיסור בקומונה.

שנית, הוטרי מקיים קשרי עבודה ושכנות עם החוואים שבסביבת הקומונה. גם שם הוא נחשף לתרבות הצפון-אמריקנית.

שלישית, מאז ומתמיד, לפחות בקומונות של ענף השמידלויט וענף הדריסולויט, הכנסת עיתונים "נקיים" לקומונות לא נאסרה. וגם אם היא נאסרה, הנהגת הקומונה לא הקפידה בעניין.

רביעית, כפי שנראה בהמשך, מאז החל בשנות ה-80 השימוש במחשבים אישיים והותרה הכנסתם של אלה לסדנאות הקומונה - שכן הם נדרשו להפעלת תוכנות מתקדמות אשר בסופו של יום אפשרו את מקסום רווחי הקומונה ויכולתה להתחרות בשוק - הלך וגבר הפיתוי להשתמש במחשבים להפעלת תוכנות המכילות תכנים מתרבות הפנאי הצפון-אמריקנית, מידע על דרכים אחרות בעבודת האל ועוד, על כל הנזקים הקשורים בכל אלה מבחינת האפשרות להקפיד על הדת, המסורת והחינוך הוטרי. כל זאת אירע למחת האיסור החמור על שימוש במחשבים, אלא לצרכים המשקיים-הכלכליים.¹⁵ נער ומבוגרים השיגו ומשיגים תוכנות אלה הן בעיר והן אצל שכניהם החוואים תוך שהם נעזרים לשם כך ב"כסף מהצד" שבדיהם ומוסיפים חטא על פשע.¹⁶ יודגש כי ככל שחולפות השנים והתוכנות ממזערות יותר ויותר, כך קל יותר להכניס אותן לקומונות ולהחביאן. עוד נציין כי מחשבים אישיים הוכנסו ל"בתי הספר האנגליים" של עדת השמידלויט, אך אצל ענף הדרלרלויט והדריסולויט נאסרה הכנסתם לבתי הספר ועד היום הם אינם מצויים שם.¹⁷

חמישית, בשנים האחרונות יותר ויותר קומונות מכל הענפים מאפשרות לחבריהן לשאול ספרים בספריות העירוניות שבערים הסמוכות מתוך הנחה שמצפון החברים ינחה אותם באשר למה שראוי לקרוא ומה לא. מתברר כי זה מכבר מנצלים הצעירים את הביקורים בספריות להתחברות לאינטרנט, לפתיחת כתובות ג'ימייל ואף לפתיחת חשבונות בפייסבוק. גם על כך נרחיב בהמשך.¹⁸

בחר אפוא כי למרות יסודות הדת הוטרית שחרתה על דגלה היבדלות מ"העולם החיצוני", הוטרים מעולם לא התנתקו ממנו - הם גם לא יכלו להתנתק ממנו. וכך, התמורות שהתחוללו מחוץ ל"תיבת נח" השפיעו בצורה כזו או אחרת על הנעשה בתוך "התיבה".¹⁹

חדירת המחשוב לקומונות

חדירת האינטרנט והטלפון המתקדם לקומונות ראשיתה בחדירת המחשבים האישיים לקומונות. כידוע, השימוש הרחב במחשבים אישיים במערב החל במרוצת שנות ה-80. למקצת הקומונות הוטוריות נכנסו המחשבים האישיים בתחילת שנות ה-90 ומאז התרחב השימוש בהם ליותר ויותר קומונות אך לא לכלן. כך, בהשוואה לענף השמידלויט, יחסית מעטים הם המחשבים האישיים בקומונות של ענף הדרלרלויט והדריסולויט.²⁰

הרקע לכניסת המחשבים האישיים מקומונות בשני גורמים: האחד, בתי הספר האנגליים ביקשו להיעזר בהם לצרכים לימודיים באמצעות הרצת תוכנות מתאימות. והשני, האחראים על הסדנאות ביקשו להפעיל באמצעותם תוכנות ניהול של סדנאותיהם. כך

בדרך כלל נמצאים המחשבים האישיים בבתיהם של האחראים על הסדנאות ולא בסדנאות עצמן. מציאות זו אפשרה לבני הבית, ובמיוחד לילדים, להשתמש במחשבים להפעלת תוכנות משחקים, סרטים ובלוי. את התוכנות הם רכשו בערים באמצעות "כסף מהצד" או שהם השיגו אותן משכניהם החוואים.

במהלך שנות ה-90 התרחב השימוש במחשבים האישיים, והוחלפו הדגמים הישנים בדגמים חדשים. אלה אפשרו הפעלת תוכנות משחקים ותוכנות בלוי מתוכנמות יותר. זה היה הרקע לאחת ההחלטות שהתקבלו בשנת 1994 במפגש השנתי של המיניסטרים מענף השמידולויט ושוב לראשונה הייתה התייחסות בפורום חשוב וסמכותי זה לענין המחשבים. וכך נאמר בהחלטה: "מקלטי רדיו, מכשירי הקלטה, וידיאו, טלוויזיה בבתי ספר, מצלמות וצילום [דיקונאות], משחקי מחשב, משחקי הוקי וכדור-עף – כל אלה אסורים. כולם אי-סדרים המה, ויש לבטלם".²²

כפועל, החלטה זו לא נאכפה, בין השאר בגלל הקושי לאכוף אותה. וכך הלך והתרחב השימוש במשחקי מחשב (וגם במצלמות, וידיאו וכו'). ככל שחלפו השנים ומוזערו עוד יותר התקליטורים ומשחקי המחשב, כך נעשה קל יותר להחזירם לקומונות.²³

בסוף שנות ה-90 ותחילת שנות האלפיים הפך השימוש במחשבים אישיים לצורכיהן המשקיים-כלכליים של הקומונות בענף השמידולויט לעובדה מוגמרת. כמשקים הנעזרים בחזית הטכנולוגיה החקלאית ופועלים למקסם את חוניהם בשוק, הקומונות לא יכלו לוותר על יתרונות המחשב (ללא קשר לשימוש במייל והאינטרנט). לפיכך לא דובר עוד על הוצאת המחשבים מהקומונות כפי שדובר ב-1994. עתה מאבקה של ההנהגה היה למנוע שימושים במחשבים מעבר לצרכים המשקיים או הבית-ספריים האנגליים, ששם נותרו בדרך כלל הדגמים המיושנים של המחשבים. זה היה הרקע להחלטה הבאה, שהתקבלה ב-2002 במסגרת המפגש השנתי של המיניסטרים של ענף השמידולויט. וכך נאמר בהחלטה: "יש גם להיפטר מאותם מחשבים, שלא נרכשו בהסכמת הקולוניה. גם מכשירי די-וי-די וציוד נלווה אינם מורשים בשימוש. אנשי העולם החיצוני מספרים, שברשותנו כבר "מרכזי ביזור" משמעותיים שבהם ניתן לשחק במשחקי וידיאו הדומים לטלוויזיה. הדבר גורר אחריו חטאים גדולים. כמו כן יש להקפיד ככל האפשר ולהשתמש במחשבים רק ברפתות ובחמויות, שכן בבתיים עלינו להתייחס לאישה וילדים. איננו חפצים שהורים וילדים יבזבזו את עתותיהם בבית על משחקי מחשב למיניהם. לכל מי שברשותם משחקי מחשב, חייבים להוציאם".²⁴ אלא שגם החלטה זו לא הובילה לשום שינוי בנהג הקיים. השימוש במחשבים ללא היתר רק הלך והתרחב.

במפגש השנתי של שנת 2004 שבה וחזרה ההנהגה על אותם דברים: "יש גם להיפטר מאותם מחשבים, שלא נרכשו בהסכמת הקהילה. גם מכשירי די-וי-די וציוד נלווה אינם מורשים בשימוש. כמו כן יש להקפיד ככל האפשר ולהשתמש במחשבים רק ברפתות ובסדנאות, שכן בבתיים עלינו להתייחס לאישה וילדים. איננו חפצים שהורים וילדים יבזבזו את עתותיהם בבית על משחקי מחשב למיניהם".²⁵

בשנת 2007 קיבלה ההנהגה שוב החלטה המגבילה השימוש במחשבים: "יש לסלק גם את המחשבים. יש להרשות מחשבים רק בבתיהם של ראשי הקומונה... והיכן שניתן אישור לכך על ידי מועצת הזקנים... ובלו משחקים, וידיאו ודי-וי-די, שכן אלה מביאים עמם חטאים גדולים. בבתיים נרתום לכך את נשותינו וילדינו ולא נרשה לעצמנו לקנות מחשב, מכיון שהורים וילדים יכלו אז לשחק במחשב ולבזבז זמן. אם מישהו לא יקשיב לדברים האלה ולא יציית להם, העניין "חקר והוא יענש"...²⁶ בחר שעצם החזרת הנשנות על ההחלטות רק מעידות עד כמה הן לא עשו כל חשם על החברים. ואכן, איש לא יכול היה למנוע מצעירים וממבוגרים את השימושים האסורים במחשבים, וכל זאת בלי קשר לאינטרנט.

חדירת הדואר האלקטרוני והאינטרנט לקומונות

במהלך שנות ה-90 של המאה הקודמת, כאשר בעולם כולו הלך והתרחב השימוש בדואר האלקטרוני (דוא"ל), בקומונות ההוטרויות עדיין לא נעשה בו שימוש. השימוש בדואר האלקטרוני חייב התחברות לרשת חיצונית שאינה בשליטת ההוטרוים, וזאת רצו הנהגות הקומונות למנוע. כדי לשלוח מכתבים מהירים הם השתמשו בפקסים.²⁷ ואולם כל הגורמים הכלכליים בעולם החיצוני שעמם היו הקומונות קשורות הרחיבו את השימוש בדוא"ל וביקשו מהקומונות התייחסות או מענה באמצעות. על רקע זה הפקידו מקצת הקומונות את העניין בידי אחד החברים שקיבל את הסמכת ההנהגה לצאת העירה או לאחד החוואים השכנים ושם לשלוח או לקבל דוא"ל בענייני הקומונה.²⁸ למעשה, אפילו היום – באמצע העשור השני של המאה ה-21 – בשעה שלחברים רבים בקומונות יש כתובות פרטיות של דוא"ל שבהן הם משתמשים לצרכי הקומונה ולצרכים פרטיים, לשום קומונה אין כתבת דוא"ל פורמלית. מבחינת ההנהגה הכתובת למשלוח מכתבים לקומונה היא כתובת הדואר הרגיל ומספר הפקס.²⁹

האינטרנט החל לחדור לקומונות במפנה המאות ה-20 וה-21. מאז ועם חלוף השנים הוא קנה לו אחיזה איתנה בקומונות בשורה של דרכים שנפרט בהמשך. וכל זאת אף שלכל אורך השנים, ואפילו עד היום, יוצאות ההנהגות פעם אחר פעם כנגד השימוש באינטרנט למעט עבור הצרכים של אותן קומונות המפעילות תעשיות. גם הקומונות הללו נדרשות להשתמש באינטרנט באופן מוגבל, ועד השנים האחרונות גם אצלן נאסר פורמלית להשתמש באינטרנט.

חדירת האינטרנט לקומונות נעשתה באופן ספונטני. הדרישה להשתמש באינטרנט באה במקביל מצד בתי הספר האנגליים ומצד האחראים על הסדנאות. הראשונים ביקשו להשתמש באינטרנט לצרכים לימודיים-חניכיים כפי שנהגו מחלקות החינוך האזוריות בשאר בתי הספר הלא-הוטרוים. האחראים על הסדנאות הבינו מהר מאוד את יתרונות האינטרנט לקידום, ואפילו לקיום, הענפים החקלאיים בסביבה המתחרה. כך למשל גילו ההוטרוים כי הם יכולים להתעדכן בעזרת האינטרנט בתנאי מזג האוויר בכל שעה ושעה, להשוות מחירי סחורות בכל תחום בסביבתם הקרובה והרחוקה, לעקוב אחר הזדמנויות עסקיות, לשווק וליחצ'ן את עצמם, לקנות ולמכור באמצעות הרשת וכו'. בכלל התברר למנהלי הסדנאות כי אם הם לא יעזרו באינטרנט כמו מתחריהם בעולם החיצוני, הם יינזקו כלכלית. זאת הם לא יכלו להרשות לעצמם כיחידות כלכליות השואפות למקסם את

חוחיהן כדי לאפשר רמת חיים דומה לעולם החיצוני וכדי לשמור על רזרבות הון מספיקות כדי לקיים לא רק את הקומונה אלא גם כדי להקים בבוא העת קומונת בת. נחיצות האינטרנט הייתה קריטית במיוחד באותן קומונות שהחלו לפתח תעשיות. למעשה לא היה אפשר לפתח ענף זה ללא נגישות לאינטרנט.

כך, ללא דיון ברמה של צמרת הכנסייה ההוטריט³⁰, וגם לא ברמה של ראשי שלושת הענפים, הציב מנהלי הסדנאות בקומונות שונות בפני ראשי הקומונות שלהם את הדרישה להתחבר לאינטרנט. באופן דומה, כאמור, נהגו גם מנהלי בתי הספר האנגליים.³¹

בתחילה לא היו ראשי הקומונות מודעים לפוטנציאל של האינטרנט לטוב ולרע ולכן הם לא העמידו קשיים מיוחדים בהתחברות לאינטרנט במסגרת הסדנאות ובתי הספר. במקומות מסוימים ראשי הקומונות אף לא הוכנסו בסוד העיניים שקראשי הסדנאות התחברו לאינטרנט בשיטה הישנה דרך קו הטלפון.

אלא שעד מהרה החל להתברר לראשי הקהילה ההוטריט בכלל ולראשי הקומונות בפרט הפוטנציאל השלילי העצום של האינטרנט כגורם היכול להכניס לתוך הקומונות את תרבות העולם החיצוני, על כל תכניה המזיקים והמסוכנים, שלא לדבר על סכנת הפגיעה בחיי השיתוף והקהילה הטמונה באינטרנט.³² מול אתגר ואיום שכזה מעולם לא עמדה הקהילה ההוטריט. עתה כבר לא הייתה כל משמעות לבידוד המרחבי של ההוטרים מהעולם החיצוני. זה היה הרקע להחלטה גורפת שהתקבלה במפגש השנתי של המיניסטרים של ענף השמידליט שהתקיימה באמצע 2002: "אין להרשות את הגלישה באינטרנט. יש לנתק את הגישה לאינטרנט מהבתים, מהרפתות, מהחנות ומבתי הספר. הזוועה הנוראה חייבת לפקוח את עינינו. כלום חייבים להטות שכם ולעזור בהרחקת הזוועה מילדינו. שכן, עבור עמו של אלוהים מדובר בדחיף משמעותי. לעתים די קרובות אנו חווים על בשרנו שאי אפשר להגן על ילדינו מפני התופעה. בכל הזדמנות שנקרית על דרכנו הם משתמשים במערכת הטמאה של עובדי האלילים. והפה אינו סובל את מה שאפשר למצוא בה. לכן, אין לאפשר את כניסת האינטרנט אלינו ואין לסבול את השימוש בו. חובה לבדוק את מי שלא יסיר את המפגע".³³ במפגש שהתקיים שנתיים לאחר מכן נאמרו דברים זהים: "אין להרשות את גלישתם באינטרנט בשום אופן או צורה. הבה נקרא את התקנות מיום 2 ביולי 2002".³⁴

ההחלטות שהוזכרו לא היה בכוחן לעצור חברים רבים, ובמיוחד את הצעירים שבהם, מלחפש אחר כל דרך להתחבר אל האינטרנט כדי לספק את סקרנותם העצומה ולממש את האפשרות לקשור קשרים ולהתכתב עם גורמים שמחוץ לקומונה. על אודות "סודות" האינטרנט הם יכלו ללמוד בנקל בעת ביקוריהם בספריות העירוניות, ששם הם יכלו לגלוש באין מפריע וליצור כתובות ג'מייל ולימים גם לפתח חשבונות בפייסבוק. הזדמנות לגלוש הייתה להם גם אצל שכניהם החוואים, וכן בבתי קפה ובחנותי בערים שאליהן הם הגיעו במסגרת יציאה העירה – אם לביקור חפא ואם בענייני הקומונה.³⁵ על רקע הירידה במחירי המחשבים הניידים במהלך העשור הראשון של המאה ה-21 החלו צעירים לרכוש בסתר בכספי "כסף מהצד" מחשבים ניידים ותוכנות התקשורת מתאימות לאינטרנט, ואותן הם הפעילו באמצעות התקשורת ישירה לרשת הטלפונית או התקשורת אלחוטית לרשת האינטרנט ששירתה את בית הספר האנגלי או לספק אינטרנט אחר. מנהלי הסדנאות גם הם חזרו והבהירו כי האינטרנט הכרחי לצרכים המנהלתיים והמשקיים של הקומונות אך הם עצמם החלו להשתמש באינטרנט לשליחת דואר אלקטרוני ולצרכים שלא היה להם כל קשר לעניינים המשקיים של הקומונה.³⁶

כל אלה עמדו ברקע ההחלטה בעניין איסור השימוש באינטרנט שהתקבלה בשנת 2006 במפגש השנתי של ראשי ענף השמידליט. וכך נאמר בה: "אינטרנט בדרך כלל אסור. רבים התיירו לעצמם לרכוש חיבור לאינטרנט, ולכן כל המיניסטרים ומנהלי המושבות מתבקשים לאסור זאת. אלה שהתיירו לעצמם את השימוש באינטרנט חייבים להתנצל על כך ולבטל את השימוש הזה באספה הגדולה מכיון שהם לא צייתו לכללים. חברים יקרים, זו חרפה שאנו, כמנהיגי הקהילה, חושבים שאין חשיבות לכך שמשוהו אסור, או גרוע מכך – שאנו הולכים נגד זה ותוקפים את המיניסטרים המבוגרים. האם לא ראינו את הדוגמה של בני ישראל, שרצו בשר, אבל לא יכלו לקבל את רצונם, גם לא ליום או לחודש? כאשר הבשר היה עדיין בין שיניהם באו עליהם נחשים בוערים וגרמו למותם של רבים. עלינו לוודא שהאינטרנט הזה לא יביא עלינו את הנחשים הבעורים ואת העונש מצד האל. מפתיע שמעטים כל כך מבחינים בסלידה הנוראה ובסכנה הגדולה של האינטרנט כשאנו יודעים את מידת הנזק והטומאה שיש בו. אנחנו יודעים גם שהאנשים הצעירים אינם יכולים להתחמק מכך, כשיש להם הזדמנות להשתמש בו. מדוע אינם מאמצים עמדה ביקורתית יותר? אנשים רבים מהעולם הגדול אינם מניחים לטומאה הגדולה הזאת להיכנס לבתיהם כדי להגן על ילדיהם מדברים אליליים כאלה. עלינו לפעול נגד זה, כדי שלא נגיע לידי פיתוי. אל לנו לחשוב שאנחנו זקוקים לכך לצורך ההתנהלות שלנו מכיון שיש מושבות בעלות כלכלות גדולות שיש בהן תעשייה ואין להן אינטרנט – זה רע גדול מאוד לעמו של האלוהים. אנחנו יכולים לנסות לסגן אותו ולנעול אותו ולהתיר רק שימוש באימייל. אבל כל מי שתדבר אתו יספר לך שלפני שאתה מגיע לאימייל, התמונות של נשים חשופות כבר מופיעות. בני ישראל נשבו גם הם בידי עבודת אלילים רק משום שהיו שם אלילים גשמיים. לכן, הבה נרחיק זאת מאתנו עד לדיון נוסף. מנהלי מושבות רבים הצטוו לבדוק אם יש אפשרות לשירותי אימייל בלבד במושבות שיש בהן תעשייה". [Katz and Lehr 2012, p. 386]

מאז 2006 שבו וחזרו ראשי עדת השמידליט כל שנה בעת מפגשיהם השנתיים על איסור השימוש באינטרנט. בכלל, בהשוואה לנושאים אחרים שנידונו באותם מפגשים עניין האינטרנט תפס מקום מרכזי אם לא המרכזי ביותר. עובדות אלו כשלעצמן מעידות על הגידול המתמיד במספר הגולשים ברשת למרות האיסורים. הדברים עולים בקנה אחד עם המידע שחברים בקומונות מסרו לנו באופן קבוע מאז תחילת שנות האלפיים ובמיוחד בביקורים בקומונות בשנים 2004, 2011 ו-2014.³⁷

כך למשל הוחלט במפגש השנתי של המיניסטרים של עדת השמידליט ב-2007: "דנו גם באינטרנט, ולא נמצאה סיבה להתיר אותו. כדי לשמור על הצו הוחלט שהאינטרנט אסור, ומי שייטול לעצמו את החירות להתיר אותו פוגע בצו שקבע האלוהים. הרע הזה יגרום לנו נזק, ירחס את ילדינו וישיאר אסור כל עוד אנו ממשיכים לדון בכך".³⁸ ב-2008 נקבע כך: "נערך דיון ארוך לגבי האינטרנט כדי לראות אם אפשר לנהל את עסקינו בלי האינטרנט, ומולם הכירו בכך שהאינטרנט מביא עמו רעה רבה וסכנה גדולה מדי מכדי שנתיר להכניס אותו אל תוך קהילתנו. ואולם הקהילות שעוסקות בתעשייה טוענות שהן אינן יכולות לעבוד בלעדיו. לכן הוחלט ברוב גדול שאפשר להכניס את האינטרנט אל תוך קהילות שעוסקות בתעשייה, אך לא לשום מקום אחר – לא אצל המיניסטרים או מנהלי המושבות, לא בבתי הספר ולא בבתי. וכל הקומונות שסבורות שהן זקוקות לאינטרנט לתעשייה צריכות לקבל אישור לכך ממועצת הזקנים והמיניסטרים. הן יגישו בקשה להנהגות לשימוש באינטרנט לפני שהן יוכלו להשתמש בו, ולא כל אחד יכול להשתמש בו בלי רשות. יתנהלו רישומים של מי שיש לו אינטרנט ומשתמש בו. כל המיניסטרים ומנהלי הקומונות שהתיירו לעצמם

להשתמש באינטרנט בבתייהם או היתרו את השימוש בו בבתי הספר חויבו להתייצב ולהכות על חטא. באופן כללי, השימוש באינטרנט אסור בבתי הספר, בבתי או במשרדים של המיניסטרים ומנהלי הקומנות, וכל מי שבעתיד יעז להכניס אותו לבית או לקומנה בלי רשות יענש בחומרה. לכן, אחים יקרים, הבה נשמש לאנשים דוגמה להכנעה, שאם לא כן הנרפות הזאת תגרום לנזק, מכיון שזה לא ראוי, ומי ישא באחריות לכך? נדחפנו לאשר זאת בניגוד לממצאים שלנו, הנחמם לזה להחליש את עמדתנו הרחנית ונאלצנו לעמוד בפני השאלה כמה אנשים כבר חטאו בעניין האינטרנט. האופי המזוהם והאלילי של האינטרנט, עם התמונות הלא צמעות שאפשר למצוא בו, הוא הזדמנות בעבור הצעירים לחטוא ולשגות בענייני העולם הזה".³⁹

בפגישת הנהגת ענף השמידולייט שהתקיימה ב-2009 נקבע כך: "דנו שוב בעניין האינטרנט וקשה להודות בכך שזהו רע גדול שמביא להשחתה. סלנו יודעים זאת, ומי יהיה אחראי לכך כאשר מופעל עלינו לחץ להיכנע, וכך להחליש את עמדתנו הרחנית על ידי הכנסת האינטרנט אל תוך הקומנות ומתן הזדמנות לאנשים לראות מראות אסורים ולחטוא בדרכים לא נקיות. הוחלט שהאינטרנט אינו יכול להיות בבתיים, ובכלל זה הבתים של המיניסטרים ומנהלי הקומנות. אם ימצא שנעשה שימוש באינטרנט לצורכי תעשייה, בלי לחסום אותו חוץ מאשר לאימייל, ומישהו חטא בכך – הוא יענש ב-Unfrieden ("לא בשלום"),⁴⁰ בין שהוא מיניסטר בין שהוא מנהל קומנה. כיוון שהצו אומר בבירור שאין להכניס אינטרנט לבתים, ואנשים נענשו על כך בעבר, ומי שיחטא ברוח לא נקייה כזאת דינו להיענש ב-Unfrieden. זהו תרגיל של השטן שבאמצעותו הוא מבקש ללמד אותנו ברשות; אין להשתמש באינטרנט בלי אישור של הנהגת ענף השמידולייט". [Katz and Lehr 2012, p. 398. וראו כן וכך 2015, עמ' 105]]

בחנינת ההחלטות בשנים 2006-2009 מלמדת על חוסר עקביות בהחלטות. אמנם ברמת השימוש הפרטי הוא נאסר לחלוטין בכל פעם, אך ברמת הקומנה הדברים היו שונים. תחילה, לאחר האיסור הגורף, החלטות היתרו את השימוש באינטרנט רק בקומנות שבהן קיים ענף תעשייה; בהמשך הוא נאסר גם בקומנות אלו למעט שימוש לצורכי דואר אלקטרוני. ב-2009 נפתח פתח לשימוש באינטרנט בקומנות התעשייתיות אם ניתן אישור לכך מאת העומד בראש ענף השמידולייט, לאחר שהמיניסטר של הקומנה המבקשת את האישור אישר את הצורך בכך. נראה בבירור כי חוסר העקביות ביחס לשימוש באינטרנט ברמת הקומנה מלמד על המתח העצום שמצר בין הצרכים המשקיים-כלכליים של הקומנות לבין החשש העמוק והמוצדק מהפגיעה המוסרית והדתית עם פלישתו של העולם החיצוני לתוך הקומנות באמצעות האינטרנט.

בפעול, הגלישה באינטרנט ברמה הפרטית רק הלכה והתרחבה משנה לשנה, בדרכים שתוארו לעיל ולמרות האיסורים.⁴¹ שונים היו הדברים ברמת הקומנות. בעקבות ההחלטה שהתקבלה ב-2009 הוקמה "ועדת אינטרנט" עבור כל קומנות השמידולייט שאמורה הייתה לבחון את צורכי השימוש שלהן באינטרנט. אלא שזו כמעט שלא התכנסה. בפועל כל קומנה דשה בסוגיית השימוש באינטרנט בעצמה ללא שהתקבלו החלטות ברורות וללא שהתקיים שיתוף פעולה של ממש בין הקומנות בהתמודדות עם הבעיה. חוסר שיתוף הפעולה קשור ב"אינדיבידואליזם הקומנולי", קרי האחראים על האינטרנט בכל קומנה נאבקו על הבכורה בהנהגת סוגיית ההגבלות הטכנולוגיות על השימוש באינטרנט.⁴²

מתברר כי תחילה מרבית הקומנות (חקלאיות ותעשייתיות כאחד) החליטו שיותר למנהלי הסדנאות להשתמש באינטרנט אך ורק לצורכי דואר אלקטרוני. הם מינו חבר שהיה אחראי על העניין וזה דאג לחסימה כוללת של האינטרנט למעט לצורכי דוא"ר על פי כתובותיהם של ראשי הסדנאות. אלא שהחסימה הכוללת לא מנעה העברת צרופות למיילים שכללו תכנים בעייתיים.⁴³ במקביל גבר הלחץ מצד ראשי הסדנאות לפתוח אתר אינטרנט שימושיים בענייני חקלאות, משק וכלכלה. מהר מאוד התברר שהתרת החסימה, ולו מאתר אחד, מאפשרת לחזור באמצעותו גם לאתרים אחרים. לחצים על האחראי על האינטרנט הגיעו גם מחברים מהשורה שקבלו על כך שבקומנה שביסודה היא שווינונית, לאחדים ישנה גישה לאינטרנט ולאחרים לא. לעומת זאת המבוגרים והמיניסטרים בקומנות קראו לעצור את הסחף ולעשות כל מה שאפשר כדי לצמצם את השימוש באינטרנט, ואף לאוסרו כליל, כפי שהוחלט במפגשים השנתיים של ראשי העדה.⁴⁴

כך מצאו עצמם האחראים על האינטרנט בקומנות עוסקים בשנים האחרונות בחיפוש מתמיד אחר טכנולוגיות של חסימה וסינון. לא מפליא אפוא שבעת ביקורי בקומנות השמידולייט באביב ובקיץ 2011 הם גילו עניין רב כאשר סיפרתי להם על אינטרנט "רימון" ואינטרנט "אתרוג", טכנולוגיות הפועלות בישראל החוסמות את הגישה לאתרים בעייתיים. בדרך כלל משווקות תוכנות הגנה אלו לאוכלוסייה החרדית והדתית. באותם ביקורים התברר לי כי בדרך כלל הקומנות החקלאיות מאפשרות לראשי הסדנאות את השימוש בדואר האלקטרוני בלבד אך לאחראי על האינטרנט ישנה גישה בלתי מוגבלת לאתרים – עובדה המעוררת, כאמור, התמרמרות בין החברים בגין אפליה. לעומת זאת בקומנות התעשייתיות האחראים על האינטרנט מאפשרים לראשי הענפים את הגישה לדוא"ר, חוסמים בעיקרון את האינטרנט אך פותחים בפני ראשי הסדנאות את הגישה לשורה של אתרים שימושיים לצורכיהם כמו אתרי כלכלה. נציין כי התמרמרות על חסימת האינטרנט באה גם מצדם של בתי הספר האנגליים המבקשים להיעזר באינטרנט לצרכים לימודיים. בחלק מבתי הספר האנגליים שבקומנות אכן משתמשים באינטרנט לצרכים לימודיים. לומדים שם, למשל, כיצד להשתמש בגוגל כדי להכין עבודות לבית הספר. בקומנות אלה רק מנהלי בתי הספר מחזיקים בסיסמה המאפשרת להתחבר לאינטרנט. נוסף על כך האינטרנט מוגן על ידי תוכנות המאפשרות גישה רק לאתרים מסיימים.⁴⁵

כיצד לבנות חסימות שימנעו מהחברים לגלוש לאתרים שמחוץ לאתרים המאושרים? בעניין זה סיפר לי בקיץ 2011 ב', האחראי על האינטרנט באחת הקומנות התעשייתיות, כי כל קומנה מפתחת את שיטות החסימה שלה ואין ביניהן שיתוף פעולה. לטענתו הוא רכש את התוכנה הנחשבת לחסם החזק ביותר בעולם כיום. התוכנה מאפשרת כניסה אך ורק לאותם אתרים שהקומנה הגדירה אותם כמותרים. ב' הוסיף וסיפר כי פתח 75 אתרים אך חברים בקומנה לוחצים עליו לפתוח אתרים נוספים. הוא מסרב, וכך הפך להיות דמות לא אהודה בקומנה – בלשון המעטה – שק הוא היחיד שיש לו שליטה על האינטרנט. מאחר שכל העת מתפתחת טכנולוגיה היוצרת פראות בתוכנת החסימה, ב' נמצא תמיד עם היד על הדופק. במקביל עובדי חברת התוכנה מעדכנים בכל שעה ושעה את החסימות. החסימות עצרות מיילים בעייתיים אבל לעתים קרובות הן חוסמות גם דברי דואר "כשרים", דבר שגורם לתרעומת מצד המשתמשים בקומנה המצפים לקבל אותם. מצד אחר הצרופות למכתבים עלולות להכיל קישוריות הסלולר סרטונים (קליפים) שאפשר לראותם אף שאינם "כשרים". מאחר שאין חסימה מוחלטת לתוכני הדוא"ר, ב' עמל כל הזמן לשמור על החסימות. ואכן נכחתי שהיושבים ליד המחשב והנעזרים באחד האתרים הפתוחים, אינם יכולים להיכנס לשום אתר אחר מעבר לאלה שנפתחו. אמנם אין אפשרות להיכנס לגוגל, אך ב' הודה שכל הפתרונות אינם יכולים למנוע ממי שמחזיק מחשב נייד להתחבר לאינטרנט בעזרת רכיב אלחוטי המקשר אותו לחברת הטלפונים ולספק האינטרנט – רכיב שהוא יכול לרכוש בכל מקום בעיר. אכן נפגשתי עם לא מעט חברים כאלה הפותרים לעצמם בשיטה זו או בשיטות אחרות את בעיית איסור הנגישות לאינטרנט. החסימות גם קלות לפיצוח, והנהגות הקומנות מודעות לבעיה חמורה זו.

בקומונה תעשייתית אחרת שבה ביקרנו בקיץ 2011 והידועה בשמרנותה התברר שרק למנהל המפעל יש רשות להתחבר לאינטרנט ורק לצרכי העסק. חברים אחרים בקומונה אינם מורשים להשתמש בדוא"ל או באינטרנט. מנהל המפעל העיד כי מתוך הכרה פנימית אין הוא פועל להיכנס לאתרים אחרים.⁴⁷

האחראי על האינטרנט בקומונה אחרת שאינה תעשייתית סיפר לי באביב 2011 כי הקומונה דנה לאחזנה במספר אפשרויות ביחס לשימוש בדוא"ל ובאינטרנט: האחת, לאפשר לכל החברים שימוש בדוא"ל אך לחסום לגמרי את הגישה לאינטרנט, כולל לו. השנייה, לאפשר רק לו את הגישה לאינטרנט כפי שבפועל מתנהלים הדברים בשלוש השנים האחרונות. השלישית, להעמיד שני מחשבים עם גישה לאינטרנט מסוים – האחד יוצב בחדרו של האחראי על האינטרנט והשני בחדרו של המיניסטר, אך חב חברי הקומונה לא הסכימו לכך. עוד הוא אמר שהקומונות אינן יכולות עוד לבדד את עצמן. הן אינן יכולות לעשות שום דבר בלי מכשור המאפשר כניסה לאינטרנט. "הבעיה היא שחברי הקומונות יכולים לחזור לאינטרנט באופן פרטיזני ואף לפרוץ את החסימה. ניתן להגיע לאינטרנט דרך הטלפון הסלולרי. אם שולחים מסמך מצרף בדוא"ל אין כל יכולת לסנן את תוכנו... הצעירים שולטים בטכנולוגיה, הילדים צוחקים על המיניסטרים שאוסרים עליהם להשתמש בקלטות בעוד הם דאגו להשיג mp3". לסיכום הוא הדגיש כי "למרות התקנות האוסרות איסור מוחלט על שימוש באינטרנט, כל קומונה מנסה לתת פתחנות אד-הוק לעניין אך ללא הצלחה מרובה... הפתרון... הוא רק באמצעות חינוך המסביר את הבעיות הטמונות בגלישה באינטרנט". הוא הציע להציב במקום ציבורי בקומונה מחשב עם אפשרות גלישה לאינטרנט לשימוש כל החברים בשעות מוגבלות. האינטרנט יהיה מוגן בתוכנות המתקדמות ביותר שימנעו צפייה באתרים בעייתיים לצד פיקוח אנושי צמוד אשר ירעו ניסיונות לעקוף את החסימות, "...אך בכל מקרה אין ספק שמי שרצה יכול לעקוף כל חסימה בטכנולוגיה הקיימת כיום".⁴⁸

בסופו של דבר הוחלט באותה קומונה לאפשר שימוש בדואר אלקטרוני מסוים וכן נפתחו עבור מנהלי הסדנאות מספר אתרי אינטרנט הרלוונטיים עבורם. בהקשר זה טען בפניי בקיץ 2011 האחראי על האינטרנט כי "הבעיה היא שברגע שמאפשרים שימוש אפילו באתר אחד, תמיד יש מישהו שיוכל לפרוץ לאתרים אחרים... כל הזמן נכנסות לשוק תוכנות הפורצות חסימות ואפשר להשתמש בהן כדי לפרוץ את תוכנות החסימה של ההוטרס. ודאי שאפשר לפרוץ על ידי מחשב נייד + אינטרנט אלחוט". לטענתו הפילטר (מסך) צריך להיות בראש. "צריך לחנך את הילדים לאחריות עצמית ולא לעטוף כל הזמן בחסימות טכנולוגיות שתמיד אפשר לפרוץ אותן. אך המיניסטרים לא חושבים שצריך לחנך לאחריות". הוא חזר על דברים שאמר לי באביב שלפיהם המיניסטרים אינם מודעים לטכנולוגיה הרבה המתפתחת. הם עדיין מדברים על איסור שימוש בקלטות שמע בעוד הילדים משיגים מכשירים קטנים ואוסרים וצוחקים על איסורי המיניסטרים.⁴⁹

שלוש שנים מאוחר יותר, בעת מסעי לשורה של קומונות הוטרויות בקיץ 2014, יכולתי ללמוד עד כמה התרחק המעשה מההלכה גם ברמת הקומונה. אותו אחראי על האינטרנט בקומונה הנ"ל – קומונה שכזכור אינה עוסקת בתעשייה – סיפר כי עתה כל מי שרצה לגלוש באינטרנט יכול לבוא למשרדו בשעות שהוא נוכח בו ולגלוש, למעט לאתרים בעייתיים כמו פורנוגרפיה, סרטים וכו' החסומים מראש. נוסף על כך, למנהלי הסדנאות יש אפשרות לגלוש באמצעות מחשבים הנמצאים בסדנאות לאתרים ספציפיים הקשורים לתחומי עיסוקם, אתרים שהם מבקשים ממנו לפתוח להם. הוא היחיד שבסמכותו לאשר את פתיחת האתרים האלה. כזכור, אין זה אתגר מורכב לחזור לאתרים חסומים מרגע שאחרים נפתחו.⁵⁰

אותו מסע בקיץ 2014 כלל גם ביקור בקומונות עדת הררלייט – עדה הנחשבת כזכור לאדוקה ביותר משלוש העדות מבחינת שמירת המצוות. סברתי לתומי שלשם לא חדר המחשוב (בבתי הספר האנגליים אין מחשבים) והאינטרנט. הופתעתי עד מאוד להיווכח שלמרות האיסורים החמורים על שימוש באינטרנט ובטלפון חכם, ואף על פי שהתשובה לשאלה ששאלתי את ראשי הקומונה בדבר השימוש באינטרנט הייתה שלילית נחרצת, בפועל התברר שלא כך הדבר. הדוא"ל, האינטרנט והטלפון החכם קמו גם קמו שם שבתה של ממש. התגלית התבררה כאשר אחד החברים, בשנות ה-30 לחייו, פנה אליי בטרוניה על האגרסיביות של ישראל כלפי תושבי עזה במבצע "צוק איתן". לשאלתי מניין לו המידע, הוא ענה כמשיח לפי תומו כי קיבל אותו מחבר בפיקסון. לשאלתי כיצד מתנהל הקשר עם החבר הוא לא היסס לענות שהקשר נעשה באמצעות הפייסבוק, שאליו הוא מתחבר דרך האינטרנט בספריית העיר הקרובה. לתמיהתי כיצד עולה הדבר בקנה אחד עם איסור השימוש באינטרנט (בייחוד שאביו הוא המשנה למיניסטר) הוא השיב: "כולם כאן גולשים באינטרנט". לבקשתי ולאחר היסוס מה, הוא אף מסר לי את כתובת הדוא"ל שלו בג'מייל.⁵¹

כיום, אמצע העשור השני של המאה ה-21, מתברר אפוא שהשימוש באינטרנט הפך לחזון נפרץ מאוד אצל חברי הקומונות למרות האיסורים והאזהרות מצד העומדים בראש ענפי הקהילה הוטרויות והחלטות המיניסטרים בעת כינוסיהם השנתיים. אמנם זר שיתעניין אצל חברים מן השורה אם הם משתמשים באינטרנט ייתקל בתשובה שלילית גורפת ונימוק בצידה: "זה אסור". בפועל לא כך הם פני הדברים. מרבית החברים משתמשים בדוא"ל ויכולים לגלוש לכל אתר. בתוך הקומונות המחשוב אמנם חסום לאתרים בעייתיים אך קל לעקוף את החסימה, אם באמצעות תוכנות מתאימות ומחשבים ניידים ואם באמצעות גלישה בספריות, בחנויות או אצל השכנים החוואים. זאת ועוד, כפי שנראה בהמשך, בשנתיים האחרונות התרחב מאוד השימוש הפרטי בטלפון החכם וכך מתייתר הצורך להשתמש בהיחבא במחשבים ניידים, לעמול על עקיפת החסימות או לצאת אל מחוץ לקומונות (על כך בפרק הבא של מאמר זה).⁵² מרבית הנהגות הקומונות, הגם שהן מודעות לבעיה החמורה של הכנסת העולם החיצוני על כל רכיביו הבעייתיים היישר לתוך הקומונה, אינן אוכפות את החלטות הכינוסים השנתיים של מועצות העדות, אם מכיוון שהן אינן יכולות לעשות זאת אם מכיוון שאין הן רצות, שק הן חוששות מפגיעה בכלכלת הקומונה ללא דוא"ל ואינטרנט וכן מעזיבת החברים.⁵³

משימוש מוגבל בטלפון הנייח לשימוש נרחב בטלפון החכם

בעבר השתמשו הוטרס בטלפונים ניחים שמוקמו אך ורק בבתייהם של המיניסטרים והבוס. ואולם במרבית קומונות ענף השמידלויט (למעט אלה המאופיינות בשמרנות קיצונית) מצויים זה מכבר טלפונים ניחים גם בכל בתי החברים.⁵⁴ לעומת זאת, במרבית הקומונות של שני הענפים האחרים הוכנסו הטלפונים הניחים לבתי החברים רק בשנים האחרונות בעקבות דרישות החברים, כדי לשמור על קשרים עם קרובי המשפחה. לפני כן שירתו הטלפונים שבבתי המיניסטרים והבוס את כל חברי הקומונות לשיחות יוצאות ונכנסות.⁵⁵ למעשה, גם כיום הטלפונים המותקנים בבתי

החברים בשלושת הענפים הם שלוחות בלבד של מרכזיית הקומונה הכוללת מספר מצמצם של קוים. עקב כך, וגם כדי להגביל מראש את החברים והחברות באורך השיחות, תוכנת המרכזיות באופן ששיחות הטלפון הנכנסות והיוצאות מבתי החברים ייקטעו לאחר 10 דקות של שיחה. לאחריו יש לחייג שוב לקומונה (או ממנה), להתחבר למרכזיה ודרכה להגיע לשלוחה המבוקשת. לאחר השעה 22:30 בלילה הטלפון הניח מושבת.⁵⁶ זה הרקע לכך שעד לשנים האחרונות היה קשה מאוד "להשיג קו" לקומונות או מהן שלא בשעות העבודה. בשעות הפנאי הקוים תפוסים, במיוחד על ידי נערים ונערות שלהם חברים בקומונות אחרות.⁵⁷ ברוך שבקומונות הדריסולוי והלררלויט, שבהן היו קווי טלפון רק לראשי הקומונה, היה המצב בעייתי במיוחד. ההוטר, שאינו אמור לבזבז את זמנו בשיחות בטלות ובמיוחד עם העולם החיצוני, התקשה אפוא להיעזר בטלפון אם אמנם רצה לקיים באמצעותו קשרים של ממש עם העולם החיצוני. מעבר לכך, מדי חודש קיבלו ראשי הקומונה דו"ח מחברת הטלפונים על משך הזמן של השיחות הנכנסות והיוצאות מהשלוחות הביתיות. הגזמה בתכיפות ובאורך של השיחות עם יעדים טלפונים מסוימים או אליהם לא הייתה לרוחם של ראשי הקומונות, ולכן שיחות טלפון כאלה לא היו מקובלות. בפועל, השלוחות הביתיות נעזו בעיקר לשיחות פנים.

בתחילת שנות האלפיים, עם התרחבות השימוש בעולם בטלפון הנייד, החל השימוש בו גם בקומונות. תחילה הותר השימוש בו אך ורק לראשי הקומונות בזמן נסיעותיהם אל מחוץ לקומונות. עד מהרה הותר גם לחברים מן השורה שהיו בנסיעות להצטייד בטלפון נייד שסופק על ידי הקומונה, אך בדומה לחדירתם של מכשירים זעירים – כגון מצלמות, וידאו ו-mp3 – לקומונות בעזרת הכסף מהצד, כך חדרו באיסור גם טלפונים ניידים. אחר כך כבר פשטה הנורמה שכל משפחה מחזיקה בהיתר מכשיר טלפון נייד.⁵⁸

במרוצת העשור הראשון של שנות האלפיים החלו לחדור, בדרך כלל באיסור, גם הטלפונים הניידים מהדור השני והשלישי שאפשרו צילום, שליחת מסרונים, התחברות לאינטרנט ושליחת דואר אלקטרוני.⁵⁹ עתה, כדי לגלוש ולצפות בכל מה שיש לעולם החיצוני להציע, התייתר האורך במחשבים ניידים ובמאמצים המורכבים להתחבר בחיבור אלחוטי לאינטרנט בתוך הקומונה, בעת היציאה העירה או אצל החוואי השכן. הירידה המתמדת במחירי הניידים המתקדמים ובעלויות הגלישה לצד גודלם הזעיר של המכשירים – כל אלה הגבירו את הקצב וההיקף של כניסתם של ניידים אלו ללא רשות, והביאו מאז המחצית השנייה של העשור הראשון של שנות האלפיים לנכחותו של העולם החיצוני "במלא הדרו" בתוך הקומונות.

זה היה הרקע להחלטה שהתקבלה במפגש השנתי של המיניסטרים מענף השמידולויט במרץ 2006 שבה הוחלט בין השאר כך: "בטלפונים ניידים נעשה שימוש רב לרעה, אבל אין צורך בחוק. כל אחד ראוי שיהיה לו די היגיון, רח אלהיות וידע של אמיתות אלהיות כדי לדעת איך להתמודד עם זה, כל אחד על פי מצפון. ועוד, אסור שטלפונים ניידים יהיו בשימוש משפחה אחת, אלא ישמשו במספרים גדולים יותר במהלך נסיעות ולפי האורך. אין להשתמש בטלפונים הסלולרים מצלמה".⁶⁰ אלא שלא היה בכוחה של החלטה זו לעצור את חדירתם הגוברת והולכת של הטלפונים הניידים המתקדמים בעלי החיבור לאינטרנט, והמאפשרים גם שליחת מסרונים ודואר אלקטרוני. כך היה אפשר לעקוף את מגבלות הטלפון הניח, לגלוש באינטרנט ולשלוח באין מפריע וללא הגבלה מסרונים ודואר אלקטרוני בתוך הקהילה ההוטרת ומחוצה לה. כיום כמעט בכל בית נמצא לפחות טלפון נייד המאפשר שליחת מסרונים.⁶¹ נציין כי השימוש במסרונים ייתר את האורך בטלפון ניח לשם קיום הקשר שבין צעיר לצעירה משתי קומונות שונות. עתה, תכיפות התקשורת ואורך השיחות אינם מוגבלים, ואין ספק שיש לכך השלכה על טיב הקשרים הנוצרים בין בני זוג – ביחוד שבדרך כלל קשרים אלה אמורים להוביל לנישואין.⁶²

רבים, ובמיוחד מבין הצעירים, דאגו לעקוב כל הזמן אחר הדגמים החדשים של הטלפון הנייד ולהשיגם, וכך נכנס גם הטלפון החכם (smartphone) לשימוש בקרב חברים רבים בקומונות. בניגוד לאינטרנט הקונבנציונלי, חסימת אתרים בטלפון החכם היא בלתי אפשרית.⁶³ כל זאת לא נעלם מעיני ראשי העדות, וכך, במפגשם השנתי של המיניסטרים מעדת השמידולויט בנובמבר 2011 נתקבלה ההחלטה הבאה: "השימוש בטלפונים ניידים משקף שחצנות רבה ומביא לביצוע חטאים. בהחלט אסור לאפשר לנערים ונערות להשתמש בטלפון נייד. כל אחד חייב להיות ירא שמים ותמים דיו בנגע להתמודדות עם נושא זה. אין צורך שכל משפחה תחזיק טלפון נייד משל עצמה. יש להשתמש בטלפונים אלו רק לאחר התייעצות ובמידת הצורך. זאת מכיוון שאנו יכולים לראות בבירור ובעינינו אנו, עד כמה תוצאת מעשים אלה מחרידה, בלתי טהורה ומחטיאה".⁶⁴ נציין כי באחדות מהקומונות התעשייתיות נעשה שימוש בניידים מתקדמים למטרת משלוח דואר אלקטרוני הקשור במפעלים, אך נחסמה אפשרות הגלישה באינטרנט.⁶⁵

כיום (סוף שנת 2014) נפוץ מאוד בקומונות, במיוחד בקרב הצעירים, השימוש בטלפון החכם שבאמצעותו הם גם פותחים חשבונות בפייסבוק. במהלך המחצית השנייה של שנה זו קיבלו ראשי שלוש העדות בנפרד החלטות ברוחות האוסרות את השימוש בטלפון החכם, שבו הם חאים אסון לעתיד הקומונות. החלטה דומה קיבלה גם צמרת הכנסייה ההוטרתית. דא עקא שהחלטות אלו אינן עושות כל חושם, ואלו שהחזיקו במכשירים מוסיפים להשתמש בהם. בתשובה לשאלה שהצגתי בפניהם, כיצד מתיישבת התנהלותם עם החלטות ההנהגה, הם "נשבעו" שאינם גולשים לאתרים בעייתיים או עושים שימוש לא ראוי במכשירים ומשום כך הם מורים היתר לעצמם להמשיך ולהשתמש בהם.⁶⁶ נציין כי בשל זעירותו של הטלפון החכם קשה לראשי הקומונה לפקח על כניסתו לקומונה. כמו כן נחסכת המורכבות הקשורה בהתחברות לאינטרנט הרגיל (יציאה לספרייה, השגת מחשב נייד, התחברות אלחוטית לספק וכו'). עוד נכחנו כי יש קומונות שבהן לא נעשה שימוש לא באינטרנט ולא בדואר האלקטרוני ואף מחשבים אינם, אך הטלפון החכם נמצא כבר בידי רבים. כניסת הטלפון החכם עקפה את הצורך באינטרנט הקונבנציונלי.⁶⁷

חדירת האינטרנט והטלפון החכם לחברה החרדית (והדתית) היהודית

תהליך דומה למתואר בהקשר ההוטרי עבר על חלקים נרחבים בקהילה החרדית (והדתית) היהודית בישראל ומחוצה לה. מחאות חריפות מצד גדולי הרבנים – המזכירות את החלטות ההנהגות ההוטרתיות – נשמעו בנגע לשימוש באינטרנט ובטלפון החכם. כך למשל, מודעה משותפת שפורסמה ב-2009 בחתימת גדולי הרבנים החרדים בישראל מכל הזרמים, קבעה בין היתר: "כבר נודע גודל סכנת האינטרנט אשר כל באיה לא ישובן, וכבר נפלו במצדוה נפשות רבות מישראל וכבר נאסר האינטרנט באיסור חמור לשימוש בכל בית כפי שהתפרסם במכתבי גדולי ישראל בשנת תשנ"ט (1999) ובשנת תש"ס (2000)".⁶⁸

בכנס רב-משתתפים שארגנה שורה של רבנים חרדים ושהתקיים בניו יורק במחצית הראשונה של 2012, נאמר בין היתר: "האינטרנט הוא המסית והמשחית הגדול של דורנו. כמו ההשכלה האחרת שחיבלה בכרם בית ישראל... מכשיר האינטרנט הוא יצר הרע דעבודה זרה וגילוי עריות בדורנו. הוא חורבן גדול בישראל ורבים חללים הפילה עד שאול תחתיות..."⁶⁹ דא עקא שבדומה לסיפור ההוטרי מחקרים העלו כי "האינטרנט חדר למגזר החרדי, חרף מחאותיהם של רבנים ועסקנים". אותם מחקרים גם בדקו את עומק החדירה של האינטרנט למגזר החרדי ומצאיהם הפריכו את הטענה שבגלל איסור הרבנים, החרדים נמנעים מכל מגע עם הרשת בכלל ולמטרות פרטיות בפרט. עוד נמצא כי מרבית הגולשים הם צעירים.⁷⁰ בעקבות לחצים ממושכים של בעלי עסקים חרדים שעיסוקם חייב את השימוש באינטרנט, התירה בשנת 2007 "ועדת הרבנים לענייני תקשורת" (המורכבת מזרמים שונים בקהילה החרדית) לקהילה העסקית החרדית בלבד להשתמש באינטרנט לאחר שנמצא פתרון טכני לחסימת תכנים בעייתיים. ההיתר לגלוש חל רק על רשימה מצומצמת של אתרים ספציפיים שבנדקו ואושרו על ידי הוועדה.⁷¹ השימוש באינטרנט הותר ברמה הקהילתית רק לצורכי פרנסה ורק באתרים מסוימים ובתנאי שעל האינטרנט מורכבת תוכנה החוסמת תכנים בעייתיים. עם זאת אין כל ביטחון שברמה הפרטית נוהג כך כל המגזר. כך או כך, ספקי אינטרנט ומומחי מחשוב בישראל החלו זה מכבר להתמחות בשיווק מערכות סינון מתוכנמות. מוכרות, למשל, תוכנת החסימה והסינון אינטרנט "רימון" ואינטרנט "אתרוג", ובשנים האחרונות גם "צח-נט",⁷² המאפשרות "גלישה כשרה". ועם זאת, מודעת פרסומת של "צח-נט" מבהירה כי "בכפוף להוראת הרבנים הממליצים, השימוש הינו אך ורק לנזקקים לצורכי פרנסה וכד' ועל פי היתר מרבותיהם".⁷³ כלומר, כמצוין לעיל, גם ההיתר הרבני להשתמש באינטרנט עם החסימות הנחשבות ביותר הוא רק לאלה שחייבים את האינטרנט לצורכי פרנסה.

נראה כי אפשר להקביל בין ההיתר מצד ההנהגה החרדית להשתמש באינטרנט לצורכי פרנסה ובין ההיתר שניתן אצל ההוטרים להשתמש באינטרנט בקומנות התעשייתיות. כמו כן, אלה ואלה תרים אחרי טכנולוגיות ושיטות של סינון וחסימה כדי לאפשר שימוש מסוים באינטרנט.

ההתרחבות העצמה בשימוש בטלפון החכם שעקף את הצורך להשתמש באינטרנט הקונבנציונלי בקומנות ההוטרי נכונה גם היא ביחס למגזר החרדי (והדתי) היהודי. על הבעייתיות החמורה בשימוש בטלפון החכם צוטטו מספר רבנים באחד העלונים הדתיים שיצא לאור במרץ 2012,⁷⁴ באומרים את הדברים האלה: "הטלפונים הסלולריים הם בעיה שמגמדת את האינטרנט... הגלישה הרבה יותר טובה במקרים מסוימים מבמחשב הביתי והאפליקציות רק הופכות את כל העניין להרבה יותר פשוט וקל... זה הופך את ההתמודדות לקשה הרבה יותר, קליק אחד ואתה שם. זה גם זמין מאוד, נגיש מאוד... הבחורים הכי טובים, המשפחות הכי טובות, תלמידים בישיבות הגבוהות הכי נחשבות [נפלים]. אם פעם אדם היה צריך ללכת למקום אחר בשביל לחטוא, הוא היה צריך לקנות חוברת, או ללכת לבית קולנוע, עכשיו הוא לא צריך להתאמץ: הכול כאן, הכול אצלו, בית הקולנוע בכיס שלו. ובגלל שזה בכיס, אין אפילו לאן לחזור. פעם הייתה לו היכולת לשים גבולות, להגיד עכשיו אני חוטא, אבל אני בחוץ, בבית אין חטא, הבית נקי, ועכשיו מה? החטא בבית ובישיבה, בתוך הכיס שלו. זה משפיע אפילו על יכולת החזרה בתשובה: אין לו לאן לברוח, אין לו גבול לעצור בו... צריך לזחוק את כל המכשירים האלה מהחלון, זה נורא." מומחה לתקשורת שראיין לאותה כתבה הוסיף: "ברור שאי אפשר לתת לזה פתרון טכנולוגי בלבד. אין כיום חסימה שחוסמת באמת. גם אם האינטרנט הסלולרי חסום, לחבר יש אינטרנט פתוח ואם לא, יש WiFi במדרחוב. אין אפשרות של ממש להתמודד עם זה..."⁷⁵ לא נחטא לאמת אם נטען כי אמירות אלו מזכירות את אמירות ההנהגות ההוטרי נגד הטלפון החכם.

"ועדת הרבנים לענייני תקשורת" ננתנה את דעתה גם לסוגיית הטלפון המתקדם לאחר שזה הפך מצרך נדרש גם אצל החרדים. הוועדה הגיעה להסכמים עם חברות הסלולר בישראל שלפיהם ישווקו "טלפונים ניידים כשרים" ורק אלה יותרו מבחינה הלכתית לחרדים. מדובר במכשירים סלולריים שבהם אין גישה לאינטרנט או לקובצי תמונות ואין בהם גם אפשרות לשלוח מסרונים. למעט עניין המסרונים המותר אצל ההוטרים והאסור אצל החרדים, הטלפונים המתקדמים הכשרים של החרדים זהים אפוא לאלו של ההוטרים.

ממש לאחרונה, על רקע הפוטנציאל העסקי הקשור בשיווק לשוק החרדי והדתי, החלו חברות תקשורת לשווק "סמארטפון כשר". כך פורסם בספטמבר 2013 כי חברת רמי לוי משווקת את הסמארטפון הכשר הראשון בעולם לחרדים. מדובר בטלפון אנדרואיד מדגם נקסוס 4 שמערכת ההפעלה שלו מתאימה את המכשיר לצורכי הציבור החרדי. במכשיר זה אין דפדפן לגלישה באינטרנט, לא ניתן לבצע גלישה אלחוטית ולא ניתן ליצור באמצעות המכשיר רשת אלחוטית מקומית (וכך נמנעת האפשרות לגלוש דרכו לאתרים בעייתיים בעזרת מחשב סמוך), אין גישה לחנות האפליקציות ולא ניתן להעביר אליו קבצים. מאידך גיסא קיימת גישה ל-750 אפליקציות שעברו בדיקה ואישור של רבנים, ובהן אפליקציות של תכנים יהודיים ייחודיים, פיננסים וכלכלה, תחבורה, וויז, ווטסאפ וכו'. כמו כן ניתן לשלוח דוא"ל ומסרונים וקיימת במכשיר מצלמה. בפרסומת החברה מודגש כי "על פי דעת גדולי ישראל, פתרון זה [הסמארטפון הכשר] הוא בדיעבד ואך ורק לנצרכים למכשיר זה מתוקף עבודתם", ועם זאת המכשיר לא קיבל עדיין את חותמת הכשרות של ועדת הרבנים לענייני תקשורת אלא את הכשרו של הרב עובדיה יוסף זצ"ל ורבנים נוספים מהזרם הספרדי-חרדי. אחת הסיבות להתנגדות ועדת הרבנים לענייני תקשורת לטלפון הכשר קשורה בסירובם להתיר משלוח וקבלה של מסרונים.⁷⁶

מתברר אפוא כי ברמת ההנהגות גם ההנהגה ההוטרי וגם ההנהגה החרדית אסרו את הטלפון החכם במתכונתו הנוכחית. אין הדבר מפליא שכן שתי ההנהגות שוללות בתכלית האיסור את השימוש באינטרנט שאינו מוגן בחסימות וסינון. ההוטרים, נכון לעתה, לא החלו בתהליך של מציאת פתרונות שיכשירו בצורה כזו או אחרת את הטלפון החכם. מבחינה זו יש דמיון רב בין עמדת ההנהגות ההוטרי לעמדת ועדת הרבנים לענייני תקשורת. לעומת שני הגופים האלה, הרבנים החרדים הספרדים מאפשרים את השימוש בטלפון החכם הכשר. האם נאמרה המילה האחרונה הן אצל ההוטרים והן אצל ועדת הרבנים בעניין הכשרת הטלפון החכם? בחינת התהליכים כפי שנעשתה במאמר זה מובילה כמעט בהכרח לתשובה שלילית.

סיכום

במאמר זה התברר כי האינטרנט והטלפון המתקדם חדרו לקהילה הדתית-שמרנית ההוטרי למרות פעולות הנהגת הקהילה למנוע זאת בראותה בכך איום וסכנה קיומית לעתיד הקהילה כקהילה דתית-שמרנית. לפיכך פתוחות היום הקומנות ההוטרי יותר מתמיד לעולם החיצוני שממנו עשו

כל מאמץ להתרחק. להיבדלות המרחבית מהעולם החיצוני אין עוד משמעות – הוא כבר נמצא בתוך הקומונות. אמנם, כפי שנכחמו, תהליכי ההיחשפות לעולם החיצוני החלו עוד לפני חדירת האינטרנט והטלפון החכם, אך אין להשוות את עוצמת ההיחשפות שבאה בעקבות המחשוב, האינטרנט והטלפון החכם. זאת ועוד, אם בעבר יכלו ההנהגות לשלוט על מידת ההיחשפות לעולם החיצוני, הרי מידת שליטתם בחשיפה לתוכני האינטרנט והטלפון החכם מוגבלת מאוד – אם בכלל היא קיימת. לכל אלה השלכות מרחיקות לכת על עתידה החברתי, הדתי ואף הקיומי של הקהילה ההוטריית. כך לדוגמה יש לצפות שהמידע העצום על העולם החיצוני והאלטרנטיבות הרבות שהוא מציע יעודדו עזיבות של צעירים לערים. לצד מעבר של מבוגרים יותר לדתות אחרות. תהליכים אלו החלו אמנם עוד לפני חדירת חזית טכנולוגית המידע אך יש להניח כי יתעצמו כעת יותר.

ההוטרים הם קהילה הקשורה בטבורה לכלכלת השוק, ומקסום רווחי הקומונות עומד לנגד עיני הנהגותיהם. עקב כך לא יכלו המנהיגים למנוע ברמת הקומונה את השימוש באינטרנט. אילו עשו כך היו פוגעים בקומונות מבחינה כלכלית-קיומית. לפיכך ההחלטות נגד האינטרנט (בתחילה היו אלו החלטות גרופות ובסופו של יום הותיח מחוץ לאיסור את הקומונות התעשייתיות) שהתקבלו בינונים השנתיים – חריפות ככל שהיו – לא היה בהן יותר מדקלרציות שלא רק שלא ניתן היה לאוכפן אלא שנראה שגם לא הייתה כוונה לאוכפן. האופציה היחידה שעמדה על הפרק ברמת הקומונה הייתה סינון האתרים שאליהם ניתן להיחשף. דא עקא שפתרון זה היה רחוק מלהיות מושלם; כפי שנכחמו בהרחבה, חברי הקומונות יכלו להגיע לאינטרנט באופן עצמאי ובנקל – בייחוד עם התרחבות השימוש בטלפון המתקדם בכלל ובטלפון החכם בפרט.

לא מפתיע שתהליכים דומים קרו וקורים בחברה החרדית (והדתית) היהודית. גם ההנהגה החחנית של הקהילה החרדית חאה בחזית טכנולוגית המידע איום וסכנה קיומית לעתידה. מחאות ההנהגות נגד השימוש בחזית טכנולוגית המידע מצד ההוטרים והחרדים לא הועילו. כך מצאו עצמן שתי הקהילות תרות אחר טכנולוגיות של חסימה וסינון המידע המגיע לצרכנים באופן שרק מידע הכרחי ו"נקי" יוכל להגיע דרכן. באופן זה מבקשות ההנהגות להכשיר בדיעבד מכשירים אלו. אלא שעוצמתם של האינטרנט והטלפון החכם היא זה זמן רב כבר חזקה מאוד, ובשתי הקהילות רבים המשתמשים בהם בדרכים שונות ללא כל סינון וחסימה, למרות האיסור על השימוש שנקבע על ידי האוטוריטות החחניות.

ההנהגות החחניות של שתי הקהילות, שעמדו בזמנו מול סכנת הרדיו הטלוויזיה ויכלו להם, עומדות כמעט חסרות אונים אל מול האינטרנט (הלא כשר) והטלפון החכם. לא רק גודלם הזעיר של המכשירים מאפשר להחזיקם באין מפריע; הזרות הצורנית בין מכשיר כשר ללא כשר (בקהילה החרדית) מאפשרת לחרדי להחזיק את הלא כשר ללא שהוא מעורר חשד אצל בני קהילתו.⁷⁷ מכל מקום שתי ההנהגות, ההוטריית והחרדית, מוטרות מאוד מהאינטרנט והטלפון החכם שכן הן מודעות לפוטנציאל העצום של הנזק. ואולי בשעה זו, ועד כמה שהדבר יישמע מוזר, דווקא האינטרנט יכול לבוא לעזרתם – אין כמו מכשיר זה לסייע מוחות והחלפת מידע ברמה הגלובלית בין שתי החברות הללו והדומות להן למציאת פתרונות יצירתיים וחדשים, אם ברמה הטכנולוגית של סינון וחסימה אם בחשיבה חדשה המעמידה במוקד את החינוך, הוא "הסינון המוחי", ואת העבודה האישית-הפנימית. כך לדוגמה, ההוטרים בודאי ימצאו עניין רב בטלפון החכם והראשון בעולם מבית היוצר של חברת רמי לוי מישראל. לא יהיה מוגזם לומר שמבחינתם תהיה זו הצלה ובתנאי שיצליחו להשריש מבחינה חינוכית ותודעתית שימוש ב"טלפון חכם כשר" כחלופה לזה שבמשתמשים חברים רבים בקהילה ההוטריית היום.⁷⁸

הערות שוליים

1. וראו גם ק' ברזילי-נהון וג' ברזילי, "טכנולוגיה מתורבתת (Cultural Technology): אינטרנט ופונדמנטליזם דתי", תרבות דיגיטלית, כתב עת מקוון (להלן: ברזילי-נהון וברזילי).
2. 'י' כ' ו' לאר, באמונתם יחיו: המושבות ההוטריית בצפון אמריקה 1874-2006, אפעל 2007 (להלן: כ' ו' לאר 2007); Y. Katz and J. Lehr, Inside the Ark: (The Hutterites in North America, Regina 2012 (2nd edition 2014) (להלן: Katz and Lehr 2012); Y. Katz and J. Lehr, "Gender, Power and Equality: Women's Roles in Hutterite Society", E. Ben Rafael (ed.), The Communal Idea in the 21st Century, Leiden-Boston 2013, pp. 241-266; J. Lehr and Y. Katz, "The Hutterites' Dilemma: A Closed Society Confronts Diversity, Multiculturalism and Globalization", O.P. Juneja and S. Rajiv (eds.), Understanding Diversity: Canada And India, New Delhi 2010, pp. 25-36 בקומונות ההוטריית בימינו: עיון ותיעוד, אפעל 2015 (להלן כ' וכ' 2015).
3. ראו ברזילי-נהון וברזילי.
4. אורי פז, עוז אלמוג ותמר אלמוג, "גלישה באינטרנט בחברה החרדית", "אמשים – המדריך לחברה הישראלית", מדריך מקוון, מוסד שמואל מאמן למחקר מדיניות לאומית, 31.3.2008, עודכן לאחרונה ב-16.9.2009, <http://www.peopeli.org/details.aspx?itemID=7566> (להלן: פז, אלמוג ואלמוג 2008).
5. למשל, ע' כביר, "גלישה בהשגחה: מאחורי הקלעים של האינטרנט החרדי", כלכליסט, 3.11.09, <http://www.calcalist.co.il/internet/articles/0,7340,1L-3.11.09>, <http://youtu.be/QyjtBs27NyY>, 4.10.2012, "אתרי אינטרנט חרדים מותר או אסור", <http://youtu.be/QyjtBs27NyY>, 4.10.2012.
6. ראו בהרחבה אצל: J. Hofer, The History of the Hutterites, Altona 2004 (להלן: J. Hofer, Confession of Faith, New York 1970 (Hofer 2004)).
7. Hofer 2004.
8. ראו בהרחבה: R. Janzen and M. Stanson, Hutterites in North America, Baltimore 2010 (להלן: Katz and Lehr 2012; Janzen and Stanson 2010).
9. ראו בהרחבה אצל: Janzen and Stanson 2010; Katz and Lehr 2012.
10. R. Friedmann, Hutterite Studies, Goshen 1961, pp. 92ff.
11. Katz and Lehr 2012, pp. 50-54.
12. Hutterite Directory, James Valley Colony 2014; Hutterite Atlas, West Book, Parkland Colony 2014 2014.
13. Katz and Lehr 2012, pp. 116-134; כ' ו' לאר 2007, עמ' 117-124.
14. Katz and Lehr 2012, pp. 128-136, 178-200.
15. זאת ראינו בתצפיות שלנו בקומונות; ק"ג מהקומונה ב' (עדת השמידלוט), עדות בע"פ, 12.9.2014.
16. "סנף מהצד" הוא אחת הרעות החולות בקהילה ההוטריית. מאחר שהקומונה מספקת את כל צרכי התברים, "המשכורות" החודשיות מסתכמות בדולרים בודדים. אלא שהחבר מבקש להגדיל הכנסותיו כדי לשדרג, למשל, את ריהוט ביתו או לרכוש מוצרים שהקומונה אינה מספקת ואף אוסרת את החזקתם. עשיית סנף מהצד אסורה אך רבים הם החוטאים בה בכל קומונה וקומונה. הדרכים ליצירת הכנסות שאולה הן מגוונות. השיטה הנפוצה היא מכירת מוצרים "לעולם החיצוני" כאשר את חומרי הגלם משיג החבר (או החברה) משאריות שנותרות בקומונה. דרך אחרת לעשיית "סנף מהצד" היא מעבודה בהיחבא המבוצעת אצל החוואי השכן. ראו על כך בהרחבה אצל: Katz and Lehr 2012. בעניין הנוער ראו שם, עמ' 235-238.
17. מ"ה מהקומונה ה"ק" (עדת הדריוסלוט), עדות בע"פ, 12.9.2014.
18. כ' וכ' 2015, עמ' 55-56; ג"ו מהקומונה ה"ק" (עדת הדריוסלוט), עדות בע"פ, 15.9.2014.
19. ראו למשל כ' וכ' 2015, עמ' 123.

20. מ"ו מהקומונה ה"ק (עדת הדריסולויט), עדות בע"פ, 12.9.2014.
21. כץ וכץ 2015, עמ' 79-82, 134-138, 154-155.
22. Katz and Lehr 2012, p. 359.
23. כץ וכץ 2015, עמ' 166-172; 235-238; Katz and Lehr, pp.
24. Katz and Lehr 2012, p. 375.
25. ibid. p. 381.
26. ibid. p. 390.
27. עד היום מרבים ההוטרים להשתמש בפקסים כתחליף לדוא"ל. כך גם יש מעט קומונות שבהן עד היום אין כלל מחשבים וטלפונים ניידים, והתקשורת נעשית באמצעות הטלפון הנייח, הפקס והדואר הרגיל. דוגמאות לכך הן הקומונות ק' ו-א' שבססקצ'וואן (קנדה) השייכות לענף הלהרלויט. עם זאת נעשה שם שימוש בטלפון החכם, למרות האיסור.
28. כץ וכץ 2015, עמ' 79-82, 134-138, 154-155.
29. ראו מדריכי הכתובות והטלפונים של הקומונות המתפרסמים בכל שנה.
30. ג"ט מהקומונה ר' (עדת הדריסולויט), ריאיון בע"פ, 15.9.14; ג"ט מהקומונה ר' (עדת הדריסולויט), שיחה טלפונית, 18.10.14; ההחלטות השנתיות של הנהגת ענף הדריסולויט, יולי 2014; פ"מ מהקומונה ג"ו (עדת השמידלויט), עדות בע"פ, 10.9.14; מ"ו מהקומונה ה"ק (עדת הדריסולויט), עדות בע"פ, 12.9.14; ג"ו מהקומונה ה"ק (עדת הדריסולויט), עדות בע"פ, 15.9.14; ש"ג מהקומונה ב' (עדת השמידלויט), עדות בע"פ, 16.9.14.
31. כץ וכץ 2015, עמ' 118, 121, 135-136, 150.
32. פ"מ מהקומונה ג"ו (עדת השמידלויט), עדות בע"פ, 17.9.14.
33. Katz and Lehr 2012, p. 375.
34. ibid. p. 381.
35. פ"מ מהקומונה ג"ו (עדת השמידלויט), עדות בע"פ, 17.9.14.
36. כץ וכץ 2015, עמ' 55, 56, 106, 114, 154, 158; ג"א מהקומונה א' (עדת הלהרלויט), עדות בע"פ, 15.9.14; מ"ה מהקומונה ג"ו (עדת השמידלויט), עדות בע"פ, 17.9.14.
37. ראו גם Janzen and Stanson 2010, pp. 5-6, 100, 157, 192, 242, 260-261, 265.
38. Katz and Lehr 2012, p. 391.
39. ibid. p. 393.
40. כפי שהוסבר על ידי ההוטרים מדובר בעונש בדרגת חומרה גבוהה – נידוי לשבוע מהקומונה – שבו אסר על הנעם להתפלל בכנסייה, לדבר עם חברים אחרים, לאכול בחדר האוכל ולשכב במיטה שבה הוא רגיל לשכב. עונש זה חמור יותר מעונש הניתן למי שנתפס מחזיק רדיו.
41. כץ וכץ 2015, עמ' 43, 78, 79, 151, 154.
42. שם, עמ' 79-81.
43. שם, עמ' 133, 168.
44. שם, עמ' 92-93.
45. שם, עמ' 114, 136; מ"ו מהקומונה ה"ק (עדת הדריסולויט), 12.9.2014.
46. כץ וכץ 2015, עמ' 118, 121, 135-136, 150.
47. שם, עמ' 122-123.
48. שם, עמ' 79-81.
49. שם, עמ' 154-155.
50. פ"מ מהקומונה ג"ו (עדת השמידלויט), עדות בע"פ, 10.9.2014.
51. ג"א מהקומונה א' (עדת הלהרלויט), עדות בע"פ, 15.9.14.
52. שם; מ"ה מהקומונה ג"ו (עדת השמידלויט), עדות בע"פ, 14.6.2012.
53. Katz and Lehr 2012, pp. 382-387; כץ וכץ 2015, עמ' 132-133, 136.
54. כץ וכץ 2015, עמ' 131-132.
55. פפ"מ מהקומונה ג"ו (עדת השמידלויט), עדות בע"פ, 10.9.14; ק"ג מהקומונה ב' (עדת השמידלויט), עדות בע"פ, 11.9.14; מ"ו מהקומונה ה"ק (עדת הדריסולויט), עדות בע"פ, 12.9.14.
56. כץ וכץ 2015, עמ' 41, 88, 136, 137; שיחת טלפון עם מ"ו מהקומונה ק' (עדת הלהרלויט), 11.11.14; שיחת טלפון עם ל"ו מהקומונה ה"ק (עדת הדריסולויט), 11.11.14.
57. כץ וכץ 2015, עמ' 40.
58. שם, עמ' 36, 109, 168-169.
59. שם, עמ' 40, 80.
60. Katz and Lehr 2012, pp. 382-388.
61. שיחת טלפון עם ל"ו מהקומונה ה"ק (עדת הדריסולויט), 11.11.14.
62. שיחות עם חברים בקומונות מעדת הדריסולויט, 15.9.14. כך גם נוכחנו מתצפיות ומשיחות עם חברים בקומונה ג"ו (עדת השמידלויט).
63. כך לטענת פ"מ מהקומונה ג"ו (עדת השמידלויט) בשיחה שלי עמו מיום 17.9.14.
64. ההחלטות השנתיות של הנהגת ענף השמידלויט לשנת 2011, נובמבר 2011.
65. כץ וכץ 2015, עמ' 133.
66. שם; ג"א מהקומונה א' (עדת הלהרלויט), עדות בע"פ, 15.9.14; ק"ג מהקומונה ב' (עדת השמידלויט), עדות בע"פ, 11.9.14.
67. זו ההתרחשות מהביקור בקומונה א' (עדת הלהרלויט), שבה שהייתם ב-14-15 בספטמבר 2014; א"ו מהקומונה א' (עדת הלהרלויט), עדות בע"פ, 16.9.14; ו"ל מהקומונה ה"ק (עדת הדריסולויט), שיחת טלפון, 6.11.14.
68. ראו המודעה בוויקיפדיה, חרם רבנים על האינטרנט, 18.12.2009.
69. קובי נחשוני, "60 אלף חרדים נגד האינטרנט", ynet, יהדות, 21.5.12.
70. ראו ברזילי-נהון וברזילי; פז, אלמוג ואלמוג 2008.
71. ראו פז, אלמוג ואלמוג 2008.
72. במודעת פרסומת של ספק האינטרנט "צח-נט" נכתב בין השאר: "ספק האינטרנט המסוּן הגדול ביותר בעולם היהודי... ספק אינטרנט מסוּן איכותי בסטנדרטים הגבוהים ביותר של טכנולוגיה... מאפשר לכם לקבל את כל מה שאתם צריכים ורק את זה. מערכת הסינון חוסמת בזמן אמת כל מידע, מלל או תמונה שאינם הולמים... סינון המתבצע על שרת החברה ואינו ניתן לעקיפה...". ראו שבת בשבתו, 3.9.11.
73. שם. לאחרונה התפרסם באחד העיתונים החרדיים על מבצע להתקנת תוכנת סינון שנועד על ידי חסידי בעלז באנטוורפן הזקוקים לאינטרנט לצורכי פרנסתם וזאת בעקבות "דבריו חוצבי הלהבות של כ"ק מרן אדמו"ר מבלזעא שליט"א... על החובה המוטלת על כל אחד ואחד שקיבל היתר להשתמש בכלי הטכנולוגיה לצורך פרנסה, לעשות זאת רק על ידי סינון כשר... כפי שנמסר, בימים בהם פעל המוקד הגיעו עשרות רבות להתקין סינון כדת וכדין...". המבשר, י"ב במרחשון תשע"ה, 5.11.14.
74. יהודה גזבר, "הדעת, התפוח והנחש – הסמארטפונים ובני הנוער", עולם קטן, 5.3.2012. בכותרת המשנה של הכתבה נכתב בין השאר: "עד שנראה שלמדנו שצריך לחסום את האינטרנט ולהזהר מייחוד עם המחשב, הגיע הסמארטפון וטרף את הקלפים".

75. שם. הרב שלום כהן, מנהיגה של ש"ס ומשיא מועצת חכמי התורה, פרסם לאחרונה דבר תורה ובו כתב בין היתר: "בימינו ישנן נסיונות גדולים ממכשירי הטלפון למיניהם, שבר מינן אפשר בלחיצת כפתור אחת להגיע לכל הזוהמה שבעולם. ישנם הורים שקונים מכשיר כזה לילדיהם, כיוון שמרחמים עליו ואינם רוצים שירגיש חסר כלפי חבריו וכשבאים וטוענים כלפיהם: הרי זה הרס בעבורו, אומרים: ומה יש בכך? הרי אדרבא, כך יידע איך להתגבר על הניסיונות שיש היום. למה הדבר דומה, לאדם שנתן לבנו הקטן סכין חד ואומר: כך יתרגל הילד איך להשמר מסכינים. לעומת זאת, כאשר האדם שומר על ילדיו ומרחיקם מכל המרעין בישינו הללו, הרהר זוכה לראותם שתולים בחצרות בית ה', זרע בירך ה', ועליהם נאמר ישראל אשר בך אתפאר". מעיין השבוע, פרשת לך לך תשע"ה (31.10.14).
76. <https://mobile.rami-levy.co.il/qPage.aspx/24>; נתי טוקר ואמיתי זיו, "בהשגחת הרב, בלי דפדפן, עם ווטסאפ – סמארטפון ראשון לחרדים". חברה נוספת שפרסמה לאחרונה על סיוון לסמארטפון היא חברת Netspark www.netsparkmobile.com.
77. נודע לי כי יש אצל החרדים הנוהגים להחזיק שני טלפונים: האחד כשר – כלומר טלפון נייד מהדגמים הישנים שנועד לשימוש כאשר המשתמש נמצא בסביבת בני הקהילה – והשני טלפון חכם, שבו הוא משתמש בצנעה או מחוץ לסביבת הקהילה.
78. בתחילת דצמבר 2014, על רקע כתיבתו של מאמר זה, פניתי לאחראי על המחשוב והאינטרנט באחת הקומנות ועניינתי אותו בטלפון החכם הכשר מבית רמי לוי. כעבור זמן מה הלה כתב לי באמצעות הדואר האלקטרוני כי מצא עניין רב במכשיר זה ואף שוחח עליו עם חברים בקומונה שלו. לכולם נראה המכשיר מבטיח. הוא הוסיף כי למעשה הוא מצא שפתרון דומה מאוד בשם MDM (air-watch.com) כבר קיים בקנדה. דא עקא שבפגישת המיניסטרים מענף השמידלויט שהתקיימה לאחרונה שוב שללו הללו כל אפשרות של שימוש בטלפון החכם. לדעתו, "נושא הטלפון החכם ימשיך להיות על הפרק שכן ברור שהרבה קומונות לא יהיו מרוצות אלא אם יוכלו להשתמש בטלפון חכם". בסוף המכתב הוא הדגיש כי "בכל מקרה קיימת בעיה הרבה יותר גדולה וקשה בעניין הטלפונים החכמים שכן הצעירים שלנו מחזיקים אותם בהסתר. המיניסטרים אינם יכולים לפקח עליהם ואין בהם שום פילטרים". פ"מ מהקומונה ג"ו (עדת השמידלויט), תכתובת דא"ל, 10.12.14.

[לדף המאמר באתר <<](#)